

INŠTITUCIJE

Dušan Nečak

»Slovensko znanstveno središče na Dunaju«

Kratka zgodovina uresničevanja ideje ali prispevek k slovenskemu zgodovinskemu spominu

Prepričan sem, da neka ideja, ki pride »iz baze«, lahko uspe le v primeru, da jo vzamejo »za svojo« odločujoči in vplivni ljudje. Če gre za idejo o ustanovitvi univerzitetnega Slovenskega znanstvenega središča ali inštituta na Dunaju, ki sem jo že davnega leta 1992 sprožil kot profesor Filozofske fakultete (dalje: FF) na Univerzi v Ljubljani (dalje: UL) in jo je podprla tudi moja fakulteta, pa mednje zagotovo sodijo v prvi vrsti rektor in z njim pristojni ministri, za znanost in tehnologijo, zunanje zadeve, šolstvo in kulturo oziroma njihovi pooblaščenca, t.j. država. Njihova naloga je in le oni imajo to moč, da idejo uresničijo – če jo le spoznajo za dobro in koristno ter je njena uresničitev mogoča. Mislim, da je taka pot edino prava in bi jo morala ubrati tudi Univerza v Ljubljani, ki pa vse do leta 1996 ali celo do leta 1998 ni storila vsega, kar je bilo v njeni moči. Ker tudi državna oblast ni opravila vsega, kar bi morala, ter se zlasti ni odločila, kaj naj sploh z idejo, je idejo, nekako od konca leta 1995 vzela »za svojo« le Univerza v Mariboru (dalje: UM) oz. njen rektor in jo poskušala ter jo končno uspela uresničiti mimo UL in originalnih iniciatorjev ideje. Ni jih motilo, da naj bi bil sedež ustanove v hiši, za katero skrbi ljubljanska univerza na Dunaju, ter da so konkretno podporo dobili le od enega segmenta državne oblasti – Ministrstva za znanost in tehnologijo (dalje: MZT) in z njim le od ene, rektorju UM bližnje, politične opcije. **Ne glede na to pa gre MZT, ministru dr. Lojzetu Marinčku in njegovim najožjim sodelavcem, zlasti državni sekretarki dr. Verici Trstenjak nesporna zasluga za to, da so znali presoditi o pomembnosti ideje in so odločilno prispevali k oblikovanju statusa Slovenskega znanstvenega inštituta v Avstriji (dalje: SZI) in njegovi formalni ustanovitvi 17.11.1998.**

Ne bi pa smeli ob tem pozabljati, kdo je originalni pobudnik in nosilec ideje, kdo je začrtal vsebinske zasnove inštituta, ki so domala dobesedno prevzete v njegov statut, kdo je pripravil vsebinske in deloma tudi finančno-organizacijske predloge za uresničitev ideje, kdo je idejo vseskozi podpiral in se za njo boril z »državno-birokratskimi mlini na veter«, opravil velikansko organizacijsko in vsebinsko delo tako doma kot tudi v Avstriji. Predvsem pa ne bi smeli uporabljati UL in njenih predstavnikov le za formalno kritje pri uresničevanju ideje SZI kot meduniverzitetnega inštituta, »in konkretno«, to je pri delu v Upravnem odboru SZI in pri izbiri njegovega direktorja, pa UL in njene predstavnike ignorirati in jih izrivati. Ne glede na to, da rektorat UL v preteklosti morda res ni vedno deloval v dobrobit uresničevanju ideje o SZI na Dunaju.

Kratek prikaz nastanka in razvoja ideje o ustanovitvi SZI na Dunaju od leta 1992 do danes naj v smislu zgodovinarskega rekla »Verba volant, scripta manent« služi predvsem slovenskemu zgodovinskemu spominu.

Prva, vsebinsko ne povsem definirana ideja o ustanovitvi znanstvenega predstavništva Slovenije/Slovencev v Avstriji je stara že nekaj desetletij. Sprožil jo je nekdanji rektor UL, zadnji iz vrst humanistov, pokojni akademik, prof.dr. Fran Zwitter.¹ Čeprav ni bila uresničena, je žvela posebej v krogih tistih slovenskih izobražencev domala vseh znanstvenih disciplin, ki so gradivo, ustrezne institucije in posameznike za uspešno znanstveno delo našli po različnih mestih sosednje Avstrije. S tamkajšnjimi strokovnjaki so vzpostavili ne samo bilateralno, temveč preko njih tudi multilateralno sodelovanje. Največ se jih je mudilo na Dunaju, kjer jim je bila v pomoč edina tovrstna institucija ljubljanske univerze – Knafljeva ustanova. Z njeno pomočjo je na Dunaju od njene ustanovitve 1676 študiralo nad 1200 »kranjskih študentov«, med njimi najvidnejši slovenski izobraženci in znanstveniki od Jerneja Kopitarja preko Franceta Prešerna do Otona Zupančiča. Do danes je ta ustanova ohranila pomen za slovensko znanost in kar ponuja se za sedež Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju.

Razlogov je torej več kot dovolj – pogojev pa v nobeni evropski prestolnici takih kot ravno na Dunaju – da se prav tu ustanovi središče, ki bi moglo promovirati slovensko znanost in kulturo. Ne le v Avstriji, temveč tudi v Srednji Evropi in širše, saj je Dunaj tudi pomembno središče evropskega znanstvenega udejstvovanja, eden od evropskih centrov OZN in sedež mnogih mednarodnih znanstvenih organizacij.

Dne 1.7.1992 sem idejo oživil z izdelavo »Predloga delokroga slovenskega znanstvenega središča v Avstriji«. Smiselnost takega početja sem videl tudi v diktaciji petega člena pogodbe o ustanovitvi izpostave Avstrijskega inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo (ÖOSI) v Ljubljani, ki je bila podpisana 4.12.1990 na Dunaju ob navzočnosti takratnega avstrijskega podkanclerja in ministra za znanost, raziskovanje in umetnost dr. Erharda Buseka. Na zahtevo nekaterih profesorjev FF, ki smo bili zagovorniki ustanovitve take izpostave in smo se zanjo po svojih močeh trudili, je bilo namreč v citirani člen zapisano: **»V primeru, če bi Republika Slovenija ali katera od njenih znanstvenih ustanov nameravala ustanoviti znanstveni inštitut na Dunaju, je ÖOSI pripravljen, po svojih močeh, vendar brez materialnih obveznosti, prispevati k realizaciji takega projekta.»** To ni bilo samo leporečje ali formalna zadostitev načelu recipročnosti. Vsaj za nekatere ne, za tiste, ki smo z recipročnostjo mislili resno. Med njimi je bil tudi avstrijski podkancler.

Vseskozi je v moji vsebinski zasnovi dela »Znanstvenega središča« na Dunaju stala promocija slovenske znanosti in kulture na prvem mestu. Na najuglednejši avstrijski univerzi pa tudi na drugih univerzah bi morali poskusiti realizirati idejo o predavanjih slovenskih gostujočih profesorjev iz slovenske zgodovine, jezika, etnologije, književnosti, kulture... Poskusiti bi bilo vredno z uvajanjem tako imenovanega »Slovenicum-a«. Tovrstna promocija naj bi pomagala tudi k afirmaciji slovenske narodne manjšine v Avstriji, v pomoč pa bi »Znanstveno središče« lahko bilo tudi študentom in znanstvenikom iz njenih vrst. Drugi pomembni vsebinski poudarek iz »Predloga delokroga...« je pospeševanje znanstvene izmenjave – gostovanj znanstvenikov različnih profilov. Poseben sklop te dejavnosti bi morala biti intenzivnejša orientacija k pripravi bilateralnih in multilateralnih raziskovalnih projektov, znanstvenih srečanj, predstavitev raziskovalnih dosežkov in drugih prireditev, povezanih z znanostjo in kulturo. Kot tretjo neizogibno dejavnost načrtovanega znanstvenega središča sem v »Predlog delokroga...« zapisal distribucijo slovenskih štipendij za znanstveno–raziskovalno in študijsko dejavnost pri nas.

¹ Med zgodovinarji je bilo tovrstno razmišljanje prof. Zwittera znano; glej npr. njegov »Predgovor« v publikaciji: Peter Vodopivec, Luka Knafelj in štipendisti njegove ustanove. Ljubljana 1971, str. 8 (Knjižnica »Kronike« ; 5). – Idejo so na ljubljanski univerzi vsaj delno poskušali realizirati v šestdesetih letih ob gradnji študentskega doma »Korotan« na Dunaju. Slovenske oblasti so namreč financirale gradnjo in opremo pol nadstropja tega doma. V njem je bilo na voljo nekaj sob za študente in raziskovalce iz Slovenije, o čemer je pričal poseben napis v prvem nadstropju tega doma, ki ga je vodil ustanovitelj p. Ivan Tomažič. – Kot delno realizacijo te ideje je mogoče šteti tudi ustanovitev nekakšnega kulturno-gospodarskega predstavništva Slovenije na Dunaju z imenom »Domus Slovenica« v osemdesetih letih. Med glavnimi iniciatorji te ideje je bil ugledni profesor Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani prof.dr. Nace Šumi, vodilni človek te institucije pa dr. Feliks J. Bister.

Interes za to v Avstriji ni posebno širok. Tako stanje pa je zagotovo tudi posledica premajhne informiranosti. Zato bi moralo »Znanstveno središče« odigrati vidno vlogo tudi na tem področju. Nezanemarljiv element take dejavnosti so tudi študentje, katerih izmenjavo na dodiplomski in podiplomski stopnji, pri strokovnih ekskurzijah in učenju slovenskega jezika bi morali bolj sistematično vzpodbujati. Zadnja od dejavnosti, ki jo omenjam v tem povzetku »Predloga delokroga«, je na prvi pogled nenavadna – nudenje tehnično-administrativne pomoči našim in avstrijskim znanstvenim delavcem, ki raziskovalno delujejo v Sloveniji in Avstriji. Ni ravno promocija slovenske znanosti, je pa koristna pomoč, ki se je zavedajo vsi raziskovalci, ki so je bili kdaj deležni.

»Predlog delokroga Slovenskega znanstvenega središča v Avstriji« je bil najmanj enkrat poslan tudi rektorju oz. rektoratu UL. Prosil sem za pripombe oz. za organizirano strokovno razpravo o vsebini delokroga. Žal se to kar nekaj let ni zgodilo, četudi je dekan FF še 13.1.1995 z dopisom št. 22/2-95, po razgovoru z rektorjem akademikom prof.dr. Miho Tišlerjem dne 11.1.1995, ponovno poslal »Predlog delokroga« s prošnjo, **»da o vsebini, ki Vam jo pošiljam, kolikor mogoče hitro zavzamete stališča in nam posredujete vaše pripombe.«** Po skoraj mesecu dni je dekan FF dobil dopis glavne tajnice UL Marjete Vilfan, datiran z 9.2.1995, št. MV/tp, v katerem mu je bilo sporočeno le, **»da smo opredelitev do »Slovenskega znanstvenega središča« obravnavali na kolegiju rektorja in rektorski konferenci v Mariboru, na kateri sta univerzi podprli ustanovitev tega središča in sprejeli naslednji sklep: V zvezi z iniciativo za ustanovitev Slovenskega znanstvenega središča se obe univerzi strinjata, da se nadaljuje s postopkom ustanavljanja, s tem, da se vzporedno zagotovijo sredstva in pogoji dela.«** O pripombah, kritiki, dopolnitvah, pomoči pri uresničevanju... nič. Šele 23.2.1996 je bila problematika Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju uvrščena na dnevni red 3. seje komisije za znanstvenoraziskovalno delo UL. Na sejo sem bil povabljen tudi avtor ideje in jo tam predstavil. Ideja je dobila popolno verbalno podporo brez kakršnihkoli omembe vrednih pripomb.

»Predlog delokroga« sem takoj po nastanku leta 1992 posredoval (in jih o njegovi vsebini tudi osebno informiral) tudi takratnim ministrom dr. Dimitriju Ruplu (MZZ) in dr. Petru Tancigu (MZT) ter veleposlanici RS na Dunaju dr. Katji Boh. Z vseh strani – tudi s strani rektorja UL – so idejo in »Delokrog« verbalno podprli. Minister Rupel pa tudi zelo konkretno in aktivno. Zadolžil je takratnega vodjo finančno-računovodske službe Milana Majhna, da skupaj z menoj izdelal grobi finančni predračun stroškov za delovanje Znanstvenega središča. Stroškovnik je bil izdelan 12.11.1992 in je najmanj do prve polovice leta 1996 služil kot osnovna orientacija za pripravljane zahteve za potrebna proračunska sredstva. Na osnovi tega stroškovnika so bila – če so informacije, ki sem jih sam in moji sodelavci večkrat dobil od takratnega državnega sekretarja na MZT dr. Rada Genoria, točne – v proračun MZT za leto 1995 uvrščena sredstva za ustanovitev Znanstvenega središča, v višini 20 milijonov SIT.

Poleg tega je MZZ organiziralo tudi širšo razpravo o Znanstvenem središču. Podsekretarka na MZZ Tanja Orel-Šturm je 18.11.1992 sklicala **»sestane delovne narave, ... ki ne prejudicira nobenih konkretnih dogovorov.«** Namen sestanka je bil, »da se razčistijo nekatera odprta vprašanja in zbere ustrezna dokumentacija ter pripravi okvirni predlog za nadaljnje ukrepe. O tem naj bi kasneje razpravljali na širšem nivoju, ki bi vključeval še Univerzo v Ljubljani, MŠŠ, MZT in MK.« Vsi udeleženci so idejo podprli, podsekretarka pa je še podčrtala, da bi morali **»ustanovitev znanstvenega središča zastaviti na osnovi recipročne obveznosti, ki izhaja iz pogodbe o ustanovitvi podružnice Avstrijskega znanstvenega inštituta na Filozofski fakulteti, hkrati pa, glede na to, da naj bi imelo sedež v Knafljevi ustanovi, njegov delokrog uskladiti z razvojnimi smernicami te ustanove.«**

Sam sem na tem sestanku, tudi v povezavi s pogovori na dunajskem slovenskem veleposlaništvu, posebej opozoril na dejstvo, da Knafljeva ustanova ni nujno edina možna lokacija za znanstveno središče. Na tem sestanku je bilo med drugim sklenjeno:

»1. Ustanovitev Slovenskega znanstvenega središča je smotrna. V tem smislu je potrebno dopolniti dr. Nečaka v skladu z izraženimi pripombami (dr. Vodopivec in dr. Bister – iz zapisnika sestanka, pa tudi iz kasnejših pogovorov med imenovanimi ni bilo mogoče razbrati, za kakšne posebne pripombe naj bi šlo; nasprotno, zapisnik govori le o podpori in sprejemljivosti predloga – op.p.) in na temelju tako dopolnjenega predloga, skupaj s finančnim predračunom, ki ga je pripravilo MZZ, pripraviti osnutek pogodbe o ustanovitvi.

2. Udeleženci sestanka so soglašali, da je povezava Slovenskega znanstvenega središča s Knafljevo ustanovo kot njegovim sedežem smotrna. Glede na to je potrebno storiti ustrezne korake za zagotovitev sredstev za sanacijo Knafljeve ustanove...«

Na tem sestanku smo se tudi dogovorili, da bo MZZ 30.11.1992 sklicalo še razširjen sestanek z udeležbo predstavnikov UL, MZZ, MŠŠ in MK. Poleg drugih sem tudi sam ob koncu sestanka opozoril, »da bi ustanovitev Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju moralo prevzeti MZT, ker je v Avstriji za to pristojno Ministrstvo za znanost.« Dodano je še bilo, »da gre za problematiko, ki presega pristojnosti FF in Univerze v Ljubljani (podčrtal pisec) in zahteva sodelovanje pristojnih resorjev ter vlade Republike Slovenije.« Zapisnik tega sestanka je prejel tudi rektor UL akad.prof.dr. Miha Tišler.

Drugega sestanka 30.11.1992 v prostorih MZZ se predstavnik MZT ni udeležil (zapisnik prvega je dobil državni sekretar Ciril Baškovič), pač pa sta se ga, poleg drugih, udeležila predstavnik UL, prorektor prof.dr. Jože Kušar in glavna tajnica Marjeta Vilfan. Sprejet je bil sledeč sklep: »Predlog za ustanovitev Slovenskega znanstvenega središča se vključi v projekt sanacije in revitalizacije Knafljeve ustanove. FF pa predlog posreduje tudi MZT, glede na mnenje predlagateljev, da ustanovitev Slovenskega znanstvenega središča ni nujno vezana na Knafljevo ustanovo.« Tudi zapisnik te seje je bil poslan vsem udeležencem sestanka, torej tudi prorektorju in glavni tajnici.

Moja dokumentacija o sanaciji Knafljeve ustanove – tako finančni kot tehnični – je pomanjkljiva, vendar dopušča domnevo, da UL oz. kuratorij Knafljeve ustanove ali točneje, predsednik tega kuratorija prof.dr. Jože Kušar (takratni prorektor UL) na konkretni ravni, t.j. s točno navedbo, kateri prostori v Knafljevi hiši na Dunaju, Seilerstätte 2, naj bi bili določeni za Slovensko znanstveno središče, ni upošteval(a) sklepa sestanka na MZZ. Po skoraj dveh letih in pol od sprejetja prej citiranega sklepa je namreč dekan FF red.prof.dr. Frane Jerman 22.2.1995 pisal rektorju UL akad.red.prof.dr. M. Tišlerju: »Kot član kuratorija Knafljeve ustanove Vas prosim, če skličete korespondenčno sejo kuratorija z enim samim vprašanjem: Ali kuratorij odobri dvoje večjih stanovanj v Knafljevem domu za potrebe novoustanovljenega Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju. Ta odgovor nujno potrebujemo zaradi dokončnega projekta tega središča.« Kaže, da je bilo to pismo uvrščeno kot 4. točka dnevnega reda 5. seje kuratorija Knafljeve ustanove dne 16.3.1995: »Obravnava dopisa Filozofske fakultete.« Ker nisem mogel priti do zapisnika te seje, ne vem, kako je bilo s to točko dnevnega reda in ali je bil sprejet kakšen sklep. Prav tako ne poznam morebitnega odgovora na dekanovo pismo, čeprav me je dekan vestno in sprotno obveščal o tej problematiki.

Iz zapisnika 4. seje kuratorija z dne 21.12.1994 pa izhaja, da je predsednik kuratorija pod točko »Razno« to tematiko načel vsaj na načelni ravni: »Prorektor dr. J. Kušar je člane kuratorija obvestil o želji fakultete, da se zagotovi v prostorih Knafljevega doma prostore za namestitev Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete (sic!). Člani kuratorija so bili mnenja, da se v okviru predvidene sanacije zagotovi Znanstvenemu inštitutu Filozofske fakultete (sic!) ustrezne in razpoložljive prostore.« Očitno je šlo za isto tematiko, čeprav bi moralo biti vsaj vodstvu UL poznano, da ima »Znanstveni inštitut FF« (ZIFF) sedež in prostore na FF v Ljubljani. Netočna terminologija je sama po sebi povedna in kaže, koliko so predstavniki UL idejo o »Slovenskem znanstvenem središču na Dunaju« vzeli »za svojo« oz. za univerzitetno. Kakorkoli že, še februarja 1996 ni bilo jasno, katera stanovanja sta kuratorij Knafljeve ustanove in s tem UL določila za Slovensko znanstveno središče na Dunaju. O tem sva se v prvi polovici

1995 dogovarjala le s kuratorjem mag. Antonom Levstekom na Dunaju. Zato mi je bilo tedaj vsaj neformalno jasno, kakšni (kateri) prostori (stanovanja) naj bi bili na voljo v Knafljevi hiši.

FF oz. pisec teh vrstic kot njen predstavnik smo izpolnili določila sklepa sestanka z dne 30.11.1992 na MZZ. V začetku leta 1993 sem obiskal ministra za znanost in tehnologijo izred.prof.dr. Rada Bohinca. Na sestanku je bil navzoč tudi državni sekretar dr. Rado Genorio. Ministru sem izročil izvod »Delokroga slovenskega znanstvenega središča«, on pa me je v zelo kratkem pogovoru napolnil na državnega sekretarja dr. Genorija, ki da je pristojen za mednarodne zadeve in naj bi skrbel za uresničenje ideje. Po sestanku sva se z dr. Genorijem dogovorila za nadaljnje sodelovanje. Toda do konca leta 1993 ter po mnogih neposrednih in posrednih intervencijah, nisem dobil nikakršnega resnega odgovora na predlog o ustanovitvi znanstvenega središča. Medtem so mi kolegi z avstrijskega Inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo z Dunaja nekajkrat nujno sporočili, da naj kaj ukrenemo v Sloveniji, saj je avstrijska stran, posebej minister dr. Erhard Busek, pripravljena tudi finančno podpreti uresničenje ideje o Slovenskem znanstvenem središču. Od konca avgusta 1993 sem se intenzivno trudil, da bi prišel v stik z državnim sekretarjem dr. Genorijem vsaj po telefonu. Ker mi to v več kot mesecu dni ni uspelo, sem mu 13.10.1993 napisal pismo, v katerem sem ga prosil, **»naj na ministrstvu rečejo kakšno besedo in se zavzamejo za realizacijo tega projekta.«** Toda premaknilo se ni nič, sam pa sem odšel na štirimesečno študijsko bivanje v ZRN.

Dne 27.2.1994 sem se s pismom iz Bonna obrnil neposredno na ministra Bohinca. Med drugim sem zapisal: **»Žal, kljub več poskusom, nisem mogel priti do gospoda državnega sekretarja Genoria, gospod državni sekretar Baškovič (ki ni pristojen za te zadeve – op.p.) pa mi je svetoval, da naj se o tej problematiki pogovorim neposredno z Vami. Zato Vas prosim za sprejem, saj je avstrijska stran, po informacijah, s katerimi razpolagam (Zvezno ministrstvo za znanost na Dunaju), še vedno pripravljena tudi finančno podpreti realizacijo ustanovitve takega inštituta. Zna biti, da bo prevzela celo zadevno iniciativo. Menim, da bi bilo prav, če se o vsem tem pogovorimo. Sam pa bi bil rad tudi na jasnem, ali naj s to iniciativo nadaljujem ali njena uresničitev ta trenutek ni aktualna.«**

Ko po več kot mesecu dni nisem dobil nikakršnega odgovora, sem 13.4.1994 napisal ministru Bohincu »protestno pismo«, v katerem sem jasno zapisal: **»Tak odnos ne samo, da onemogoča kakršnokoli resno sodelovanje, temveč je tudi ponižujoč. Saj smo vendar tudi drugi ljudje čez glavo zaposleni in zagotovo ni temeljno delo univerzitetnega profesorja neprestano klicati po ministrstvih in milo prositi za termine ... razčiščenje ideje o ustanovitvi »Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju« pa je zagotovo pomembno za vso slovensko znanstveno javnost. Toda očitno so prioritete druge.«** Podcenjujoč odnos najvidnejših državnih uradnikov na MZT je bil tudi eden od razlogov, da sem v istem pismu sporočil ministru svoj odstop s funkcije nacionalnega koordinatorja CRP »Narodno vprašanje«.

Rezultata ni bilo nobenega, le formalno dvovrstično opravičilo. Več sreče je imel rektor UL akad.prof.dr. Miha Tišler, ki je nekaj dni pred mojim protestnim pismom (9.4.1994) poslal na MZT dopis v zvezi z reševanjem problematike Knafljeve ustanove na Dunaju. Z več kot petmesečno zamudo mu je 16.9.1994 odgovoril državni sekretar dr. Genorio. Dr. Genorio je v njem v celoti podprl idejo o ustanovitvi Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju v Knafljevi hiši. Ko je v tristranskem dopisu spregovoril o načelih delovanja takega središča, pa je, ne da bi ga citiral, dobesedno prepisal moj »Delokrog« in povzel vse moje misli o tem projektu, vključno z načelno višino plač tam zaposlenih.

Takrat o tem dopisovanju nisem imel nikakršnih informacij. In ker se ni nič premaknilo, je problematiko Slovenskega znanstvenega središča uvrstilo na dnevni red rednih pogovorov na MZT vodstvo FF in jo tako tudi formalno sprejelo »za svojo«. Dne 11.7.1994 sem kot član delegacije FF, ki jo je vodil dekan red.prof.dr. Jerman, »uradno« spregovoril o (ne)uresničevanju te problematike. Vodja delegacije MZT državni sekretar Ciril Baškovič nam je predlagal, da naj **»še enkrat opredelimo temeljni namen središča, njegovo potrebnost, finančno strukturo in zavrnem ugovore, češ da gre za preveliko približevanje Avstriji.«** (???) To naj bi storil do

konca septembra. To sem naredil 14.10.1994 v štiri strani dolgem, gosto pisanem računalniškem izpisu, skupaj s kratko zgodovino problema.

To pot sem po mesecu dni, 9.11.1994, vendarle dobil odgovor. Celih šest vrstic je bil dolg. Odgovoril mi je državni sekretar dr. Genorio in mi v njem sporočil, da **»je naše Ministrstvo že podprlo pobudo za ustanovitev znanstvenega središča na Dunaju. O svojem stališču je obvestilo tudi že rektorat Univerze v Ljubljani, kakor tudi pristojne vladne ustanove in sicer Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za šolstvo in šport, ki bi morala tovrstno pobudo za ustanovitev centra podpreti in za dejavnost znanstvenega središča alocirati posebna sredstva v svojem proračunu.«** Rektorat UL o tem ni informiral ne dekanata FF ne mene osebno in šele, ko me je rektor akademik Tišler na mojo željo sprejel (15.11.1994), mi je izročil tudi dopis dr. Genoria. Njegov dopis je bil še posebej pomemben zato, ker je v zaključku predvideval, da bi se bilo potrebno **»na sestanku v oktobru mesecu dogovoriti o razmejitvi stroškov, saj bi po hitri oceni za precejšen delež akcij morali zagotavljati sredstva poleg naše hiše tudi Ministrstvo za kulturo in morebiti tudi Ministrstvo za šolstvo in šport ter Ministrstvo za zunanje zadeve. Šele na osnovi takšnega dogovora in dokončnega stališča slovenske strani bi se namreč lahko pristopilo k razgovorom z avstrijsko stranjo.«** Takega sestanka, vsaj z udeležbo iniciatorjev in nosilcev ideje, ni bilo nikoli.

Iniciativo smo spet prevzeli na FF. Dekan je v novembrskem (1994) pismu zaprosil rektorja, naj vztraja pri uresničitvi sestanka, ki ga je napovedal dr. Genorio v septembrskem dopisu. Po sestanku rektorja z vodstvom FF, dr. Genorijem in menoj 11.1.1995 smo, kot sem zapisal že na začetku, začeli znova s pismeno prošnjo dekana FF z dne 13.1.1995 za pripombe k osnutku vsebinske opredelitve dela **»Slovenskega znanstvenega središča«**. Kakšen je bil odgovor rektorata, sem zapisal zgoraj.

Istega dne kot rektorju, 13.1.1995, je dekan FF pisal tudi dr. Genoriju in ga prosil, **da »v skladu z dogovori na rektoratu z dne 11.1.1995 določite termin za razgovor... Na sestanku bi morali doreči pravno naravo »Slovenskega znanstvenega središča«...»** Šele sedaj se je kolo začelo nekoliko hitreje vrteti.

Nekako v ta čas (začetek leta 1995) sodi iniciativa/predlog takratnega vodje Izpostave ÖOSI v Ljubljani dr. Feliksa J. Bistra, da naj bi k uresničevanju ideje o slovenskem znanstvenem središču pritegnili tudi mariborsko univerzo. Ker je moja ideja nastala v prepričanju, da mora **»Središče«** služiti potrebam vse slovenske znanosti, sem bil take iniciative vesel in jo takoj tudi sprejel. Dne 17.1.1995 smo se na delovnem sestanku v organizaciji ljubljanske izpostave Avstrijskega inštituta, ki sta se je poleg dr. Bistra, dekana FF red.prof.dr. Jermana in mene udeležila tudi rektor mariborske univerze red.prof.dr. Toplak in njegov takratni sodelavec asistent Jure Žmauc, dogovorili o skupnem nastopanju in uresničevanju ideje. Z mariborske strani naj bi pri realizaciji ideje sodeloval Jure Žmauc. Rektor Toplak je bil zelo odločen v podpori te ideje in zato ni čudno, da sem že 19.1.1995 prejel od njegovega sodelavca Žmauca **»goli osnutek akta o ustanovitvi in prosim za vse pripombe z vaše strani, da se zavedejo v osnutek, ki ga bosta imela oba rektorja v torek 25.1.1995 na mizi.«** To smo na FF tudi storili.

Toda po nekaj pogovorih, tudi na MZT, se je izkristaliziralo, da je prav pravni status bodočega znanstvenega središča najbolj trd oreh. V dopisu tajnice FF Amalije Šiftar dr. Radu Genoriju z dne 24.2.1995 je bilo to tudi jasno zapisano in so bile predlagane nekatere rešitve: – ureditev te problematike v statutih obeh univerz, ki bi morala biti sprejeta v juniju 1995 (v statutu ljubljanske univerze, sprejetem 23.6.1995, tega ni bilo!); – rešitev na osnovi sklepa vlade, kot je bil svoj čas ustanovljen na Dunaju DOMUS SLOVENICA (ta možnost se nam je zdela najboljša); – rešitev s koncesijsko pogodbo z vlado posebnemu meduniverzitetnemu organu.

Tudi zato, da bi strli oreh pravnega statusa **»Središča«** »in situ« smo se odločili, s podporo in v dogovoru z dr. Genorijem ter obema rektorjema, odpotovati na Dunaj. Delegacija v sestavi – Dušan Nečak (vodja), Amalija Šiftar (FF) in Jure Žmauc (UM) je v organizaciji dr. Bistra med 8. in 10. marcem 1995 obiskala Dunaj in se s pristojnimi pogovarjala o možnostih za ustanovitev

»Slovenskega znanstvenega središča«. Obiskali smo veleposlaništvo RS na Dunaju, Avstrijsko zvezno ministrstvo za znanost, raziskovanje in umetnost, Inštitut za vzhodno in jugovzhodno Evropo, dekana Filozofske fakultete dunajske univerze (na rektoratu nas niso hoteli sprejeti ??) in še nekatere druge manj pomembne ustanove. O rezultatih teh pogovorov smo aprila 1995 napisali šest strani dolgo poročilo in ga posredovali tako MZT kot tudi obema univerzama. Kljub prijaznosti večine sogovornikov rezultati obiska niso bili posebej vzpodbudni in pravni status je še naprej ostal največji kamen spotike. Jure Žmauc se je obvezal, da **»bo pridobil pisno od pristojnih avstrijskih oblasti, kakšne formalno pravne možnosti ustanovitve določene institucije imamo. Tudi z opisi postopkov.«** Tega dokumenta očitno ni mogel napraviti, ali pa ga meni ni poslal, pač pa je 27.3.1995 poslal **»osnutek pogodbe o ustanovitvi našega središča na Dunaju, katerega je naš rektor osebno poslal vašemu rektorju v Ljubljano ter dr. Radu Genoriju in še dr. Bisterju. Po njegovem mnenju bi se vse moralo urediti v naslednjem mesecu, tako da je datum 1. oktober popolnoma realen datum za otvoritev in začetek dela...«** V naslednjem mesecu se ni nič uredilo. Kaj se je dogajalo na rektoratu UL v zvezi s tem, ne vem, saj niti dekan FF niti jaz nisva dobila nikakršnih informacij. Pač pa sem, zlasti g. Žmauca in dr. Bistra, svaril pred preuranjenim optimizmom, izraženim z datumom začetka dela, saj je reševanje pravnega statusa zelo težaven problem, čeprav ni nerešljiv.

MZT je, predvidevam, da na iniciativo dr. Genoria, v želji, da se razreši to temeljno vprašanje, za 7.4.1995 sklicalo sestanek v zvezi s problematiko ustanovitve znanstvenega središča na Dunaju. Udeležili so se ga predstavniki obeh univerz in MZT: Marjeta Vilfan, UL, Amalija Šiftar, FF, Jože Furman, UM, Vojka Vidovič in Petja Stanovnik, MZT, ter sprejeli soglasne sklepe, ki so jih zapisali v zapisnik. Ti sklepi so ključnega pomena za nadaljnje razumevanje in potek uresničevanja ideje o ustanovitvi Slovenskega znanstvenega središča:

»... udeleženci sestanka smo bili enotnega mnenja, da so osnutki predloženih aktov preuranjeni in temu primerno tudi vsebinsko neustrezni, saj ne temeljijo na nobenih meritornih sklepih, zato sta predstavnici Univerze v Ljubljani predlagali, da se državni sekretar dr. Rado Genorio na eni izmed Univerz sestane z obema rektorjema, kjer naj se dokončno doreče: – smiselnost ustanovitve znanstvenega središča, zlasti v čigavem interesu je ustanovitev takega središča v Avstriji; – višina sredstev, ki bi bila za delovanje takega središča zadostna, s predlogom programa Središča; – sestava Odbora za ustanovitev, ki bi pripravil in izvedel vse potrebne postopke v zvezi z ustanovitvijo središča v Avstriji. Takšen odbor naj bi sestavljali predstavnika obeh Univerz, predstavnik FF in predstavniki pristojnih ministrstev ter drugi ustrezni strokovnjaki.

Dogovor naj bi rezultiral v skupno pobudo vladi, na osnovi katere šele lahko MZT sproži postopek pri vladi, da le-ta podpre ustanovitev centra in zagotovi sredstva, potrebna za realizacijo pobude v okviru programov vseh treh ministrstev, in sicer KM, MŠŠ in MZT.«

Ne glede na to, da se sprašujem, kdo je tej sestavi dal pristojnosti, da sklepa o načelnih opredelitvah in se sprašuje o smiselnosti ustanovitve znanstvenega središča, ter da bi morali razpravljati predvsem o pravnem statusu »Središča«, pa je bil povsem upravičen predlog, da naj dr. Genorio problematiko uredi na sestanku z rektorjema. Tudi takega sestanka – po mojih informacijah – ni nikoli bilo.

Iz Maribora pa so v tem času (od srede leta 1995 dalje) začele prihajati informacije, da se je bojda rektor mariborske univerze odločil za »samostojno akcijo« in poskus prevzemanja ideje in iniciative pri njeni realizaciji, t.j. za izrinjanje UL z izgovorom, da UL in nosilec ideje nista dovolj storila za njeno uresničitev. Pojavil naj bi se celo očitek, da je bil prav avtor ideje med tistimi, »ki so v Ljubljani »bojkotirali« realizacijo ideje in da bi jo lahko realiziral, če bi le hotel.« Absurdnost takih očitkov bi bila očitna tudi, če bi avtor ideje imel tako (politično) moč, saj bi to pomenilo, da se je obrnil zoper sebe. Tako (politično) moč pa sta seveda imela rektorja, ministri in najvidnejši uradniki pristojnih ministrstev ter morda še kdo. Toda (uradne) reakcije najbolj poklicanih, t.j. obeh rektorjev in državnega sekretarja dr. Genoria, nisem zasledil.

Nad vsebino zapisnika sestanka na MZT z dne 7.4.1995 sem bil močno razočaran in potr, saj je pravzaprav postavil spet vse na začetek. Nekaj časa sem celo premišljal o tem, da je to pravzaprav posredni »ne« za uresničenje ideje. Moja aktivnost v zvezi z uresničenjem ideje o Znanstvenem središču na Dunaju se je zato nekoliko zmanjšala, a nikakor ne ustavila.

Septembra sem odšel na nekajmesečno gostovanje na univerzo v Kölnu in po vrnitvi spet začel mrzlično iskati stik z MZT oz. dr. Genorjem. Ponovila se je stara zgodba, od druge polovice novembra do začetka januarja 1996 ga ni bilo mogoče dobiti. Zato sem mu 6.1.1996 ponovno napisal pismo s prošnjo, da mi odgovori, ali je ideja sploh še aktualna. Med drugim sem ga spraševal: **»Nimam nikakršnih informacij o tem, kako daleč je stvar. V najinih zadnjih pogovorih si mi dejal, da boste o Znanstvenem središču razpravljali na ministrskem sestanku z avstrijskimi kolegi. Je bilo to storjeno? Je, ali bo tudi v projektu za proračun za leto 1996 predviden denar za realizacijo tega projekta? Se misli MZT, morda Ti osebno ali celo gospod minister sam, kar bi bilo glede na to, da gre za projekt vseslovenskega pomena, vsekakor umestno, pri čemer nikakor nočem zmanjševati Tvoje vloge oz. pomena, kaj bolj prioriteto angažirati? Rešiti bi bilo treba vsaj pravno formalne probleme, ki ne morejo biti nepremostljivi. Zagotovo bi bilo treba sklicati sestanek med najodgovornejšimi predstavniki oblasti... z obema rektorjema in iniciatorji iz vrst FF...«** Prosil sem ga, naj se vendar že odločijo o tej ideji, saj ne moj čas in ne energija nista brezmejna.

Po skoraj natančno mesecu dni, dne 5.2.1996 (z datumom 31.1.1996), sem dobil odgovor državnega sekretarja, ki bi bilo lahko tudi zasebno pismo. Odgovor, napisan sicer na papirju z glavo Ministrstva za znanost in tehnologijo, namreč ni imel nikakršne druge uradne oznake, ne pečata in ne zavedbe. V njem pa tudi ni bilo nič novega in z njegovo vsebino sem se domala povsem strinjal, saj je bila povzetek mojih predstav o Znanstvenem središču. Državni sekretar mi je sporočil:

»1. Ustanovitelj predlaganega znanstvenega središča bi morala biti slovenska država in to na pobudo slovenskih univerz. Financiranje celotnega projekta bi morala prevzeti slovenska država sama, saj dogovor o delitvi finančnih sredstev za avstrijsko stran, ki je pripravljena nuditi le načelno podporo tovrstnemu centru, ni sprejemljiv.

Na osnovi razdelanega koncepta o tem, kakšna naj bi bila vloga Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju, bi po vsej verjetnosti morala sredstva za zagotovitev delovanja navedenega centra soglasno preskrbeti MZT, MK in MŠŠ.

2. Glede na že sprejeti proračun sredstev za leto 1996 ugotavljamo, da bi bilo pobudo za ustanovitev Centra potrebno natančneje razdelati in jo v soglasju z mnenjem oz. podporo vseh treh ministrstev posredovati na Vlado, kjer bi pobudo podprli in predlagali zagotovitev finančnih sredstev.

Predlagamo, da se takšen postopek realizira v drugi polovici leta 1996 in da se celoten projekt skuša izvesti v naslednjem letu...«

Glede na poznejši razvoj dogodkov pa je vredno opozoriti na nekatere povedne podrobnosti tega odgovora, ki: – vztraja na usmeritvi, da gre konceptualno in organizacijsko za državni, t.j. vladni projekt in ne za ministrski ali celo strankarski projekt; – poudarja, da bi morali biti ustanoviteljici samo obe univerzi in ne vsa slovenska znanost pod okriljem MZT; – ugotavlja, da avstrijska stran ni več pripravljena finančno podpreti projekta, kar je bila po ustnih zagotovilih pripravljena v prvih letih po nastanku ideje.

Postavitev uresničitve ideje v leto 1997 je kazala, da se je stvar vendarle začela premikati naprej in da prizadevanja iniciatorjev ideje iz UL vendarle niso bila zaman.

Domala istočasno s prijetnim presenečenjem pa je prišlo tudi neprijetno presenečenje. Iz avstrijske Koroške, Maribora in Dunaja so namreč prišle verodostojne informacije, da na mariborski univerzi vodijo samostojno akcijo za ustanovitev Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju. S sodelovanjem dr. Feliksa J. Bistra, bivšega vodje ljubljanske Izpostave dunajskega ÖOSI, Slovenskega znanstvenega inštituta iz Celovca in najbrž še s kom naj bi Središče ustanovili mimo iniciatorjev in avtorjev ideje in mimo ljubljanske Univerze. O tej nameri namreč

niso obvestili nikogar od njih in jih tudi niso povabili na zadevne pogovore v Maribor. Ker se mi je zdelo, da rektor UL red.prof.dr. Alojz Kralj o teh namerah ni obveščen, ker se mi je zdela akcija vodstva mariborske univerze zelo sporna (o morali sploh ne govorim) in ker sem bil prepričan, da mora UL na te aktivnosti reagirati, sem rektorja Kralja prosil za nujni sestanek. Ob prisotnosti glavne tajnice Marjete Vilfan me je sprejel 19.1.1996. Izkazalo se je, da so bila moja predvidevanja upravičena, da pa bi zaplet mogli rešiti, je rektor predlagal sestanek z mariborskim rektorjem, na katerem naj bi sodeloval tudi avtor teh vrstic. Do sestanka je prišlo 1.2.1996, na njem pa so se vse prejšnje informacije pokazale kot točne, skupaj z absurdnimi očitki na račun avtorja ideje. Rezultat sestanka je bil kljub temu vzpodbuden. Ponovno smo se dogovorili za skupno akcijo, pri realizaciji ideje pa bi morali sodelovati vsi pristojni in pooblaščen predstavniki države. Da bi se izvor ideje in dejavnost ob njeni realizaciji ne mogla zgubiti v labirintu političnih, osebnih in univerzitetno-prestižnih interesov, sem že 2.2.1996 rektorju UL Kralju poslal dolgo (9 računalniških strani) pismo s historiatom uresničevanja ideje. V vednost so pismo dobili tudi rektor UM Toplak in dekan FF Jerman. Pismo sem zaključil z besedami:

»Spoštovani gospod rektor, sam se avtorstvu ideje ne odrekam in je tudi nikomur ne prepuščam. Sprožil sem jo v okvirih svoje Univerze in želim si, da jo vzame za »svojo« vsaj tako »agresivno«, kot jo je mariborska. V tem primeru se bo moral rektorat UL dejavnije ukvarjati z njo. Njene realizacije ni mogoče prepustiti oz. odriniti samo avtorju. Lahko pa se ji odreče in prepusti drugim. Odločitev je Vaša. Če se boste odločili za dejavnješo podporo, menim, da bi se bilo nujno o vsem tem pogovoriti na rektorski konferenci, na kateri bi morali sodelovati tudi kompetentni predstavniki slovenske države.

Samo tako sprejete odločitve o usodi ideje o ustanovitvi Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju so lahko osnova za nadaljnje delo. Na takem sestanku bom tudi sam rad sodeloval in prepričan sem, da sodelovanja tudi dekan FF ne bo odklonil...«

Pisnega odgovora nisem prejel. Vendar so se na rektoratu ljubljanske univerze odtlej naprej intenzivneje ukvarjali s problematiko ustanovitve Slovenskega znanstvenega središča v Avstriji, čeprav predvsem v smeri prepuščanja aktivnosti avtorju ideje. Najprej je o »Predlogu delokroga« iz leta 1992, kot sem že zapisal, 23.3.1996 razpravljala Komisija za znanstvenoraziskovalno delo, 28.3.1996 pa je ta tematika prišla tudi na dnevni red 7. seje Senata UL. Z dopisom z dne 1.4.1996 je rektor UL vsem visokošolskim zavodom Univerze v Ljubljani sporočil zadevne sklepe citirane seje:

»Sporočam Vam, da je Senat Univerze v Ljubljani na 7. seji dne 28.3.1996 na predlog Komisije za znanstvenoraziskovalno delo podprl predlog Filozofske fakultete o ustanovitvi Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju kot skupen projekt Univerze v Ljubljani in Univerze v Mariboru. – Senat Univerze v Ljubljani je pooblastil prof.dr. Dušana Nečaka, Filozofska fakulteta, da vodi nadaljevanje akcije za ustanovitev tega središča na Dunaju.«

Projekt je bil torej znova potrjen samo kot projekt obeh Univerz, delo na njem tudi formalno prestavljeno na ramena avtorja ideje, skupne akcije in iniciative tistih, ki bi resnično mogli idejo uresničiti pa tudi posledaj ni bilo. Dokler se ni zamenjal minister za znanost in tehnologijo. Dr. Lojze Marinček je za realizacijo ideje o »Slovenskem znanstvenem središču na Dunaju« zadolžil državno sekretarko dr. Verico Trstenjak.

V drugi polovici leta 1997 sem bil zelo vesel njenega telefonskega klica na dom, iz katerega sem razbral, da je odločena realizirati idejo, ki je dobila že dolgo brado. Prosila me je za pomoč kot nekoga; »ki nekaj ve o tem«. Kljub presenečenju nad tako izjavo, njenim besedam takrat nisem posvetil potrebne pozornosti, saj sem bil prepričan, da so rezultat njene neobveščenosti. Nasprotno! Z dopisom 2.10.1997 sem ji naivno poslal nekaj deset strani obsežno gradivo o uresničevanju ideje od »Predloga delokroga« iz leta 1992 do korespondence z UL in MZT do januarja 1996.

Presenečenje pa je preraslo v ogorčenje, ko sem iz medijev v prvih dneh januarja 1998 izvedel, da sta rektorja prof.dr. Ludvik Toplak in prof.dr. Alojz Kralj skupaj z ministrom za znanost in tehnologijo dr. Lojzetom Marinčkom, 9.1.1998 v Ljubljani podpisala »Pismo o

nameri za ustanovitev Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju«. O tem dejanju kot uradni predstavnik UL nisem bil niti obveščen, kaj šele povabljen k njemu, čeprav je vanj do jasne razpoznavnosti prelita vsebina »Predloga delokroga« iz leta 1992. Le iz »središča« je praviloma nastal »inštitut«, razen v zadnjem, V. členu, kjer so ohranili originalni termin »središče«. »Inštitut« naj bi bil ustanovljen do julija 1998.

MZT je bilo s tem pismom, ob sodelovanju predstavnikov ostalih podpisnikov, pooblaščno samo **»za koordinatorja pripravljanih dejanj in izvedbe postopka registracije Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju,«** izrazilo pa je tudi pripravljenost kriti določene stroške pri ustanovitvi in delovanju Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju. Ustanoviteljici »Središča« naj bi bili torej tudi po pismu o namerah samo obe univerzi, MZT pa je z njim dalo le podporo ustanovitvi. V pismu so se podpisniki ponovno vrnili k izvorni ideji, da bi k sodelovanju in sofinanciranju povabili tudi avstrijsko pristojno ministrstvo.

Kakšen teden dni po podpisu mi je državna sekretarka z dopisom z dne 12.1.1998, kakor še štirim drugim naslovnikom, poslala kopijo »Pisma o nameri«. Vsebinski »Pisma o nameri« pravzaprav ni kaj očitati, razen odrekanja zgodovinskemu spominu in načina, na kakršen je bil podpisan. Ignoriranje uradnega predstavnika Senata UL in njegove fakultete ter avtorja ideje bi le stežka imeli za slučajnost in jo je morda mogoče razlagati tudi tako, kot da se javna pozornost želi usmeriti le nase, t.j. v prvi vrsti na MZT, UM in seveda na tisto politično/strankarsko opcijo, ki ji pripadajo oz. so ji blizu podpisniki »Pisma o nameri«. Mediji so o podpisu »Pisma o nameri« tako tudi pisali. Pošten/korekten odnos do pravih avtorjev ideje in nosilcev dolgoletnega prizadevanja za uresničitev ideje pri tem ni niti malo pomemben.

Zato sem samo rektorju UL, ki me je marca 1996 predlagal za »vodjo nadaljevanj akcije za ustanovitev tega središča na Dunaju«, 11.1.1998 napisal kratko, a ogorčeno protestno pismo. Začuda pa mi je najprej odgovorila državna sekretarka doc.dr. Verica Trstenjak, ki je sploh nisem nagovoril, in se mi v pismu z dne 14.1.1998 (št. 38/98, na domač naslov) sicer opravičila, a le potrdila moje prepričanje. Do »nesporazuma«, kot ga je sama označila, naj bi prišlo zato, ker je bil podpis pisma **»organiziran zelo na hitro (v roku dveh dni /sic!/), ker smo bili obveščeni, da v naslednjem tednu prof.dr. Kralju preneha mandat«**. Zakaj je moral biti podpisnik izjave prav ta rektor? Ali novi rektor UL ne bi bil pravi podpisnik? Iz pisma tudi nedvoumno izhaja, da je vedela, kdo je »glavni pobudnik« ideje, saj je zapisala: **»Sama sem novinarjem ob podpisu in tudi za radio Poslovni kanal posebej poudarila, da ste bili Vi glavni pobudnik s strani Univerze v Ljubljani.«** Očitno se torej prav nobenemu novinarju, vsaj največjih slovenskih medijev, ni zdelo vredno tega omeniti. Je torej mogoče, da je bila le pozabljivost kriva za zaupno pripravo in »komorno zasedbo« pri podpisovanju pisma? Obstaja kakšen opravičljiv razlog, zaradi katerega »glavnega pobudnika s strani UL« in njegove fakultete ni bilo mogoče o tem vsaj telefonsko obvestiti?

Drugi se je dva dni kasneje (16.1.1998, tudi na domač naslov) oglasil adresat – rektor akademik Kralj. Tudi on se je opravičil za »ta neljubi spodrsrljaj,« zadržil, da bi me tudi po njegovem mnenju »ministrstvo vsekakor moralo obvestiti,« odgovornost za to pa v celoti preložil na ministrstvo, ki da je imelo v rokah protokol, na katerega on ni imel nikakršnega vpliva.

3. februarja se je oglasil še mariborski rektor. V pismu ni sledu opravičila, le »razumel je moje stališče.« In ker je napad najboljša obramba, je v pismu spet dal vedeti, da je projekt »nerazumljivo miroval« in se zato ni spraševal po formalni kontinuiteti, hvalil ministrstvo za ožvitev akcije in se mi »zahvalil za začeto delo izpred štirih let, ki je bilo kasneje zaustavljeno (sic!)«. Po vseh pisnih in ustnih informacijah, ki jih je imel o uresničevanju ideje od njenega nastanka dalje, sem razumel vsebino njegovega pisma kot čisto sprenevedanje in ponoven poskus diskreditirati avtorja ideje, češ da je njeno uresničevanje v zadnjih letih opustil.

Vendar morebitni poskus izločitve in diskreditiranja avtorja ideje ni čisto uspel. Nasprotno. Na 31. seji senata UL dne 15.1.1998 je rektor akad.prof.dr. Alojz Kralj v svojem poročilu omenil podpis »Pisma o nameri« in dejal, da je to »rezultat večkratnih pobud obeh Univerz, zlasti Filozofske fakultete in nosilca prof.dr. Dušana Nečaka, vendar se je problem vedno zreduciral na

financiranje. Tokrat pa je Ministrstvo za znanost in tehnologijo sprejelo obvezo za financiranje tega Inštituta v celoti.« Sicer korektno poročilo rektorja UL ima samo to »lepotno napako«, da, tako kot sem že citiral, v »Pismu o nameri« ne piše, da bo MZT »financiral Inštitut v celoti«, temveč le, da MZT »izraža pripravljenost kriti določene stroške pri ustanovitvi Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju.« Razlika med »v celoti« in »določene stroške« je očitna.

Toda! Za zgodovinarje bo ta navedba v zapisniku seje senata UL sicer koristna in jim bo pomagala k ustvarjanju zgodovinske slike, če se bodo kdaj lotili zgodovine uresničevanja ideje o Slovenskem znanstvenem središču na Dunaju. Vendar, kot vsi vemo, slovenska javnost seveda zapisnikov seje senata UL ne bere. Javnosti bo ostala taka slika, kakršno ji je posredovalo MZT.

Tekli so meseci, vendar iz MZT ni bilo nobenega glasu o tem, kako napreduje uresničevanje ideje, ki naj bi bila realizirana že v drugi polovici istega, 1998., leta. Tudi o kakšni posebni, javni dejavnosti UM o tem vprašanju ni bilo slišati. Po skoraj dveh mesecih po podpisu »Pisma o nameri« sva z novim dekanom FF red.prof.dr. Ludvikom Horvatom 26.2.1998 naslovila na novega rektorja UL red.prof.dr. Jožeta Mencingerja pismo, ki se je večinoma dotikalo povsem drugih zadev. Ob koncu pa sva zapisala: **»Ob koncu si Vas dovoljujemo še opozoriti na »problem« Slovenskega znanstvenega središča na Dunaju. Iz zapisnika seje senata UL z dne 15.1.1998 in iz medijev je bilo razbrati, da je rektor prof.dr. A. Kralj 9.1.1998 v imenu UL podpisal »Pismo o nameri za ustanovitev Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju« ter da je sredstva zanj zagotovilo MZT. Ker je senat UL pod predsedstvom prejšnjega rektorja pooblastil prof.dr. Dušana Nečaka za urejanje zadevne problematike in ker ne prof. Nečak in ne FF nista bila informirana ne o podpisu »Pisma o nameri« ne o nadaljnjem poteku dejavnosti pri uresničevanju te naše ideje, Vas, spoštovani gospod rektor, prosimo za kakršnokoli informacijo o tem. Posebej pa Vas prosimo za odgovor na vprašanje, ali je prof. Nečak še vedno pooblaščenec senata. Če je, predlagamo, da prof. Nečak in Vi nujno dorečeta nadaljnjo aktivnost UL v zvezi s tem vprašanjem.»**

Na nekaj dni kasnejšem sestanku z rektorjem Mencingerjem se je začelo novo, intenzivnejše in konkretnije obdobje pri zavzemanju UL za uresničitev ideje o »Slovenskem znanstvenem središču na Dunaju«. Rektor Mencinger je dal ideji in njenemu avtorju popolno konkretno podporo in se tudi aktivno zavzel za njeno uresničitev, kakor tudi glavna tajnica Marjeta Vilfan. Potrdil je status podpisanega kot predstavnika in pooblaščenca UL pri aktivnostih v zvezi z Znanstvenim središčem in postavil dva, povsem utemeljena pogoja za uresničitev ideje: 1. ureditev in sanacija Knafljeve ustanove na Dunaju in 2. podpis pogodbe med MZT in Univerzama o stabilnem, vsaj petletnem financiranju Znanstvenega središča. Izhodišča za delovanje Znanstvenega središča, kakršna so bila podana z »Delokrogom«, so bila v celoti sprejeta.

Občutek, saj pisnih dokumentov ali sklepov kateregakoli organa ali rektorja UL o tem ni, da bi bilo dogodne okoli podpisa »Pisma o nameri« mogoče razlagati tudi tako, da prof. Nečak ni več pooblaščenec senata UL, je očitno imela tudi državna sekretarka dr. Trstenjakova. Z datumom 27.3.1998 je na rektorja UL prof. Mencingerja, v vednost prof. Nečaku in mag. Antonu Levsteku, kuratorju Knafljeve ustanove, naslovila pismo št. 228/98, v katerem predlaga, da naj si predstavnik UL ogleda prostore v Knafljevi ustanovi na Dunaju, ki bi prišli v poštev za prostore Slovenskega znanstvenega inštituta in za stanovanje njegovega direktorja, ter obenem sporoča: **»Na podlagi odločitve obeh univerz namerava MZT Knafljevi ustanovi na Dunaju plačati najemnino za 10 let ter tako istočasno prispevati k sanaciji Knafljeve ustanove...«** Takoj na začetku pisma pa je dr. Trstenjakova previdno spraševala rektorja UL: »... Za vse aktivnosti v zvezi z ustanovitvijo inštituta je bil s strani Univerze v Ljubljani določen prof.dr. Dušan Nečak. MZT bo zato o vseh aktivnostih v bodoče obveščalo njega, razen če je Vaša univerza spremenila navedeno stališče.«

Rektor je na pismo odgovoril takoj – 2.4.1998, B-II-53-8/98-JM: **»... Sporočamo, da prof.dr. Dušan Nečak ostaja predstavnik Univerze v Ljubljani za vse aktivnosti v zvezi z inštitutom.«**

Tako sva z glavno tajnico UL Marjeto Vilfan 22. in 23.4.1998 obiskala Dunaj. Skupaj s kuratorjem Knafljeve ustanove mag. Antonom Levstekom smo si ogledali prostore v Knafljevi hiši, na Seilerstätte 2. Z dopisom z dne 22.5.1998, je rektor UL prof.dr. Jože Mencinger sporočil državni sekretarki dr. Trstenjakovi mnenje in odločitev UL o tem vprašanju:

»V zvezi z zgoraj navedenim dopisom sporočam, da si je predstavnik Univerze v Ljubljani skupaj s prof.dr. Dušanom Nečakom ogledal prostore v Knafljevem domu, ki bi lahko prišli v poštev za potrebe Slovenskega inštituta. Na osnovi tega ogleda in koncepta Inštituta, ki je vsebovan v gradivih, ki jih je pripravil prof.dr. Dušan Nečak in katere je Univerza v Ljubljani sprejela in jih podpira, menimo, da bi za potrebe Inštituta namenili prostore v pritličju in v prvem nadstropju v skupni izmeri približno 250 m², pod pogoji, kot Vam jih je že posredoval upravitelj Knafljevega doma v dopisu dne 3.12.1997. Mnenja smo, da bi bili prostori, predvsem zaradi dostopnosti, idealni, po površini pa po našem mnenju pomenijo dolgoročno rešitev. Za bivalne potrebe bodočega vodje Inštituta bi bilo primerno stanovanje št. 7 v izmeri cca 100 m²...«

Kazalo je, da bomo le prišli korak naprej, saj sta se tudi MZT in še posebej državna sekretarka dr. Verica Trstenjakova spomladi 1998 resnično intenzivno in kar se da konkretno – pripravljane statuta SZI in s tem določanje njegovega pravnega statusa – zavzela za ustanovitev Slovenskega znanstvenega inštituta, kakor se je začela ustanova uradno imenovati od podpisa »Pisma o nameri«. Na Dunaju je MZT v zvezi s pripravo ustanovitvenega akta SZI pomagal odvetnik dr. Lewisch. Z rektorjem UM prof. Toplakom naju je z dopisom z dne 15.4.1998, št. 198/98, za 23.4.1998 povabila na pogovore, na katerih naj bi obdelali priložena (na strani in pol ter v petih točkah) »Izhodišča za Statut društva »Slovenski znanstveni inštitut na Dunaju«.« Sestanka sem se udeležil, s strani UM pa je namesto rektorja dr. Toplaka prišel prorektor prof.dr. Andrej Umek.

Prorektor Umek skorajda ni imel pripomb in le težko bi trdil, da je bil zelo podrobno seznanjen s problematiko, ki smo jo obravnavali. Pogovori o statutu in njegova priprava so trajali vse do jeseni 1998. V zvezi z vsebino dela inštituta ni bilo nobenih problemov oz. diametralno nasprotnih stališč, le drobne dopolnitve »Delokroga SZI...« iz leta 1992, kot denimo tista o zastopanju Slovenije na kulturnem področju. Pač pa je MZT vztrajalo pri dveh zahtevah, ki sta močno odstopali od prvotnih zamisli: 1. na dveh zaposlenih članih inštituta (direktor in administrativna moč) in ne na treh, kot je bilo prvotno načrtovano (direktor, namestnik/strokovni tajnik, administrativna moč); 2. na tem, da mora biti tudi MZT med ustanovitelji.

Druga zahteva je pomenila najpomembnejši odklik od prvotne ideje. Od začetka je bil namreč SZI načrtovan kot univerzitetni inštitut, namenjen vsej slovenski znanstveni javnosti. Brez neposrednega nadzora kakšnega ministrstva, vlade ali stranke. Očitno si je MZT prilastilo pravico zastopati slovensko znanost. Glede na predvideno vsebino dela bi morali biti med ustanovitelji vsaj še ministrstvi za kulturo ter šolstvo in šport.

Če bi bil lahko vsaj kolikor toliko sprejemljiv vzrok za vztrajanje pri prvi zahtevi pomanjkanje sredstev, pa pravih, vsebinskih razlogov za drugo nisem našel ne takrat in jih ne najdem danes. Izgovor, da želi imeti MZT vpliv na delovanje SZI, če ga že financira, seveda ne zdrži kritike, saj slovenski proračun financira celo vrsto znanstveno-raziskovalnih institucij in deloma tudi obe univerzi, pa na njihovo delovanje nima nikakršnega neposrednega, odločilnega vpliva. Vmešavanje države v avtonomijo znanosti pa naj bi, bojda, že preživel? Prepričanje, da naj bo SZI univerzitetni inštitut, tudi ni nastalo zaradi kakšnega »univerzitetnega egoizma ali pokroviteljstva nad slovensko znanostjo«, temveč po temeljitem premisleku, povezanem s poznavanjem zadevne avstrijske družbene sfere. V njej je namreč Univerza najvišja in najuglednejša znanstvena in pedagoška ustanova. Univerzitetni učitelji imajo drugačno družbeno težo in vsak znanstvenik-raziskovalec si želi čim prej doseči univerzitetni naziv ter aktivno nastopiti v pedagoškem procesu na Univerzi. Večino znanstvenih inštitutov tudi vodijo direktorji, ki imajo univerzitetno habilitacijo. Tudi tistega, ki ima izpostavo v Ljubljani. Ugled in družbeni status SZI kot univerzitetne ustanove z direktorjem – univerzitetnim učiteljem bi na ta način

zagotovo še poudarili. Takšnemu direktorju pa bi se poleg tega ponujala še možnost dodatno promovirati slovensko znanost in kulturo, in sicer na univerzitetni ravni. Nedvomno bi namreč imel realno možnost, da si pridobi status »gostujočega profesorja« na dunajski ali kakšni drugi od avstrijskih univerz.

Na pogovorih o statutu so prišla do izraza še druga vprašanja, ki sicer ne sodijo v besedilo statuta, so pa zelo pomembna za uspešno delovanje SZI. Zagotovo v prvi vrsti višina sredstev iz državnega proračuna, ki naj bi bila na voljo za ustanovitev in delovanje inštituta, dalje podpis pogodbe o rednem financiranju dejavnosti SZI vsaj za pet let, izbira, status in bivalni pogoji za direktorja, obseg, število in oprema prostorov, višina plače zaposlenih, realni začetek dela inštituta in še kaj.

Pri teh vprašanjih pa nismo bili enakega mnenja, vsaj predstavnika MZT in UL ne, predstavnik UM je pri teh pogovorih zelo malo sodeloval. Zataknilo se je že ob prostorih za SZI in njegovega direktorja, saj se je zdel predstavnik MZT predlog UL z dne 22.5.1998 nesprejemljiv, češ da so prostori preobsežni. Podobno se je zgodilo, ko smo prišli do vprašanja financiranja SZI. Na željo državne sekretarke dr. Trstenjakove sem pripravil (10.9.1998) »možen osnutek obsega finančnih sredstev, potrebnih za 'hladen zagon' dunajskega 'Slovenskega znanstvenega inštituta'« in ji ga izročil na sestanku na MZT 14.9.1998.

Osnutek sem sestavil v skladu s svojimi in širše potrjenimi pogledi na ustanovitev, strukturo in razvoj SZI ter po temeljitih posvetovanjih s strokovnjaki, ki so na vladni ravni strokovnjaki za podobna vprašanja. Pri določitvi sredstev, potrebnih za osebje, sem izhajal iz prepričanja, da morajo imeli uslužbenci plače, primerljive z avstrijskimi zadevnimi plačami, oz. da morajo zanje veljati načela, po katerih delujejo slovenska diplomatska predstavništva v tujini. Plače predstavnikov gospodarskih organizacij so bile, po informacijah, ki sem jih dobil, mnogo višje. Predvideval sem seveda, **»da bo bodoči vodja univerzitetni učitelj – najbrž celo redni univerzitetni profesor – in da mora imeti strokovna tajnica (tajnik) visoko izobrazbo, saj bo obenem tudi prevajalka in inokorespondent...«** Na ta način izračunana plača direktorja, na primer, ne bi mogla biti manjša od 45.000 ATS neto na mesec, pač pa primerno večja glede na njegov akademski naziv, delovno dobo, družinsko stanje itd. Predvidel sem, da bi imel direktor na Dunaju na voljo tudi stanovanje, katerega obratovalne stroške bi v celoti nosili ustanovitelji SZI oz. bi jih 10 % nosil sam. Strokovna tajnica (tajnik) pa naj bi imel(a) odobren limit za najem stanovanja v višini 60 % plače, obratovalne stroške zanj pa bi nosil(a) sam(a).

V finančnem osnutku sem predvidel tudi sredstva za administrativno delovanje SZI (primerljivo z majhnimi diplomatskimi predstavništvi v tujini) ter stroške vsebinskega delovanja SZI – po deset štipendij za študente in raziskovalce letno ter stroške prireditvev. Vse seveda le okvirno, saj takih stroškov na začetku ni mogoče vnaprej natančneje določiti. Brez opreme bi tedaj znašali stroški za delovanje SZI nekaj več kot 2,7 milijona ATS ali nekaj več kot 35 milijonov SIT. Z opremo pa je »Osnutek« predvideval okoli 4 milijone ATS oz. 52 milijona SIT stroškov.

Ob predaji »Osnutka« 14.9.1998 ni bilo zaznati kakšnega posebnega nasprotovanja izhodiščem v osnutku, strinjanja pa tudi ne. »Osnutek« je bil označen kot koristno gradivo pri načrtovanju strokovnika za delovanje SZI. Šele nekaj mesecev kasneje, ko je bilo treba o tem spregovoriti konkretno, se je pokazalo, da MZT in UM nikakor nista sprejela niti približno istih parametrov za plače uslužbencev, temveč sta jih poskušala enačiti s plačami uslužbencev izpostave Avstrijskega inštituta v Ljubljani. Šele na tako imenovani 1. seji UO SZI, 14.5.1999 sta svoja stališča nekoliko popravila in v zapisnik zapisala, da **»se bo plača direktorja inštituta določila ... v skladu z merili plač univerzitetnih profesorjev v Avstriji ter plač, ki veljajo za vodje podobnih inštitutov na Dunaju.«** Konkretna višina plače je ostala skrivnost, ki naj bi jo razkrili na naslednji seji UO. Sklep je glede na razpisne pogoje, ki omogočajo izbor celo »znanstvenika začetnika«, brez kakršnegakoli univerzitetnega naziva, zelo velikodušen.

Na sestanku dne 14.9.1998 se je državna sekretarka dr. Trstenjakova strinjala z dvema ključnima pogojema UL za začetek dela SZI. O tem sem z dopisom 20.9.1998 poročal rektorju

UL takole: »... Obe univerzi pa naj bi zapisniško oz. s sporazumom (morda na rektorskem kolegiju) ugotovili, da se bo direktor SZI izmenjal ter da bo začel z delom direktor iz UL (*prvi pogoj – op.p.*). G. državna sekretarka je tudi takoj sprejela predlog o sklenitvi pogodbe med MZT in univerzama o trajnem financiranju delovanja SZI (*drugi pogoj – op.p.*) in že na sestanku naložila prisotni sodelavki, da pripravi osnutek take pogodbe. Mogoče jo je pričakovati v kratkem. V proračunu je predvideno za leto 1999 30 mil. SIT za delovanje SZI, kar bi moralo biti za prvo, zagonsko leto dovolj.« V proračunu predvidena sredstva se torej niso bistveno razlikovala od tistih, predvidenih v »Osnutku«. Prepričan pa sem tudi bil, da je končno obveljal koncept SZI kot univerzitetne ustanove.

Oba z državno sekretarko sva bila mnenja, da ni mogoče začeti z delom »s polno paro« že 1.1.1999, še posebej zato, ker do tega datuma zagotovo ne bodo obnovljeni in opremljeni prostori. Menila sva, da bi bilo najbolje, da se za čas od 1.1.1999 do začetka dela (predvidoma do 1.10.1999) imenuje v. d. direktorja, kar se ne bi štel v mandat direktorja. V. d. direktorja bi praviloma deloval iz Ljubljane z občasnimi obiski na Dunaju. Tudi o tem sem poročal rektorju UL v citiranem pismu z dne 20.9.1998.

Nič od zapisanega ni bilo uresničeno.

Pač pa so dalje tekle konzultacije za pripravo statuta. Svetovalka ministra Irena Podlesnik mi je v imenu državne sekretarke 22.9.1998 posredovala slovenski osnutek statuta SZI. Ker sem nekaj dni za tem (28.9.) službeno odpotoval v ZDA, sem na hitro pregledal poslani osnutek in svoje (osebne) pripombe 27.9. sporočil pošiljateljici. Najpomembnejša novost, ki naj bi izhajala iz takšnih avstrijskih predpisov, je bila dejstvo, da pogodbo o zaposlitvi direktorja (in najbrž tudi za vse delavce inštituta) sklepa Upravni odbor Društva Slovenski znanstveni inštitut. Na ta način je bila vloga univerz še dodatno zmanjšana na minimum. V člen XV, ki govori o direktorju, so bile dodane dopolnitve, po katerih UO imenuje in odpokliče direktorja **»na predlog senata univerze, ministrstva in drugih nacionalnih raziskovalnih institucij. Prvi mandat predlaga univerza v Ljubljani, drugi univerza v Mariboru.«**

V pripombi sem predlagal, da se iz besedila odstrani sintagma »nacionalna raziskovalna institucija«, ker je MZT dovolj širok »klobuk« tudi za predloge iz takih organizacij, in naj se zato novi stavek glasi »... na predlog univerz in/ali MZT RS...«

Pripomba ni bila upoštevana. Menda zaradi zadevnih avstrijskih predpisov ali pa zato, ker ta tvarina ne sodi v statut, je izpadel tudi stavek o izmenjavanju direktorskih mandatov med obema univerzama. Skratka, s sprejetim statutom je SZI po mojem mnenju postal avstrijsko društvo pravnih in fizičnih oseb ter slovenska državna institucija, v rokah MZT. Univerzi v statutu ne nastopata kot ustanoviteljici in sta v njem omenjeni le kot članici upravnega odbora in kot možni predlagateljici direktorja. Kot ustanoviteljici Društva Slovenski znanstveni inštitut na Dunaju nastopata univerzi le v Slavnostni izjavi ob ustanovitvi društva z dne 17.11.1998, pa še tu skupaj z MZT.

V začetku novembra 1998 so avstrijske oblasti potrdile statut Društva Slovenski znanstveni inštitut in na MZT so se odločili, da bodo 17.11.1998 na Dunaju v študentskem domu Korotan podpisali izjavo o ustanovitvi Slovenskega znanstvenega inštituta. To pot je vabilo prišlo tudi na moj naslov (4.11.), v njem pa sem lahko prebral, da mi državna sekretarka dr. Trstenjakova sporoča, **»da nam je uspelo zaključiti projekt ustanovitve Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju«** in me vabi na podpis izjave, ki jo bodo podpisali minister za znanost ter rektorja obeh univerz.

Zaradi smrti v družini se podpisava slavnostne izjave nisem mogel udeležiti, vsekakor pa se je z njim začela zadnja faza uresničevanja ideje o Slovenskem znanstvenem središču na Dunaju, katere temeljna značilnost je samohvala zlasti MZT, v smislu »exegi monumentum aere perennius«.

Že slavnostna izjava je bila za ta namen odlično sestavljena. Pobudo za ustanovitev SZI je »enakopravno« porazdelila na obe univerzi in na MZT, čeprav je bila pobuda izključno UL in se ji je UM le pridružila, MZT pa je bilo hvalevreden, a vendar samo realizator pobude. Zato je

toliko bolj smešna, lahko pa bi celo rekli za univerzi ponižujoča, dikcija slovesne izjave, da se »oba ustanovna člana zatorej slovenskemu ministrstvu za znanost in tehnologijo zahvalujeta za pomemben idejni (sic!) in finančni angažma pri ustanovitvi društva.« Tako zahvalo samemu sebi je podpisal tudi minister! Skratka na MZT so storili vse, da bi povečali svoj pomen pri realizaciji ideje, UL pa so dodelili vlogo »nujnega zla«. Zato sem v tej zvezi rektorju UL prof. Mencingerju v pismu z dne 28.11.1998 zapisal tudi naslednje: **»Nedvomno gre pohvala sedanji zasedbi MZT. Vendar domala izključno za to, da je znala presoditi pomembnost ideje za slovensko znanost, se intenzivno trudila za njeno uresničitev in jo končno, tudi z našo pomočjo, uspela uresničiti. Po svetu so namreč prav taka dela in naloge sestavni del delokroga ministrstev in njihovih uslužbencev, ki jih plačujejo iz naših davkov. Posebnih zahval in pohval si ne pripisujejo, še posebej ne tistih, ki jim pravimo »tuje perje«. Zahvalijo se jim volivci, če jih ponovno izvolijo. Ali pa so morebiti na MZT pričakovali, da bomo univerzitetni profesorji dajali ideje, jih vsebinsko osmislili, predlagali pravne in administrativne rešitve ter jih tudi uresnili... Prav tako je res, da MZT pod prejšnjimi vodstvi ni imelo pravega posluha za uresničitev te ideje in da je pravi posluš za njeno uresničitev imel šele minister Marinček in njegova ekipa. Ne dvomim, da tudi zaradi prigovarjanja rektorja UM prof.dr. Toplaka. Vendar vse to še ne pomeni, da je bila ideja ustanoviti SZI kot društvo kakšno inovacijsko spoznanje današnjega MZT. Ta možnost je bila znana že leta prej in smo jo predstavniki FF takratnemu MZT tudi ponudili v uresničevanje (glej: Dušan Nečak, Zabeležka z obiska na Dunaju, april 1995, poslano tudi na MZT, str. 2, op.p.) ...«**

Če so univerzama v Slavnostni izjavi dodelili vsaj vlogo ustanoviteljic, pa je bil njen pomen – še posebej pomen UL pri nastajanju SZI – v medijskem (samo)poročanju o podpisu izjave, zaznavno zabrisan. Za to so »poskrbeli« na MZT. Tako v spisu državne sekretarke dr. Trstenjakove v Delovi prilogi »Znanost« z dne 25.11.1998, kot v poročilu, ki ga je MZT objavilo na Internetu, so dejstva pri uresničevanju ideje o SZI tako uspešno zamegljena, lastna hvala pa tako povzdignjena, da so me tisti, ki idejo bližje poznajo, spraševali, ali gre za uresničitev kakšne druge ideje in ne tiste iz leta 1992. Podobna so bila tudi novinarska poročila v vseh medijih. Tudi niso mogla biti drugačna, saj so le korektno prikazala dogajanje ob podpisu Slavnostne izjave na Dunaju.

Morda ob tem ni nepomembno zapisati, da o zadnjih spremembah statuta SZI podpisani kot pooblaščenec UL nisem bil obveščen in čistopisa statuta, ki je bil poslan v potrditev avstrijskim oblastem, nikoli nisem videl. Glede na opisane izkušnje ga najbrž ne bi vse do danes, če mi ga ne bi, skupaj s podpisano Slavnostno izjavo, odstopila gospa glavna tajnica UL. Meni se torej zdi očitno, da stojijo za ustanovitvijo SZI tudi drugačni interesi od zgolj poštene skrbi za razvoj slovenske znanosti in mi ni mogoče ne pomisliti, da so tem interesom moteč element vsi tisti, ki ne sodijo v njihov lobi. Kljub temu sem rektorju UL v že citiranem pismu (28.11.1998) sporočil, da bom kandidiral za direktorja SZI, a mu istočasno že nakazal tudi realno verjetnost, da bodo postavljeni taki pogoji, ki jih ne bom mogel sprejeti. Tako se je tudi zgodilo.

Obenem pa sem ga opozoril še na nekaj stvari, ki bi po mojem mnenju morale biti uresničene v času pred začetkom dela SZI. Tega so ob podpisu Slavnostne izjave povsem utopično predvidevali za 1.1.1999. V prvi vrsti je šlo za sklenitev pogodbe med MZT in univerzama o trajnem financiranju delovanja SZI, določitev tehnike, metode in mesta distribucije sredstev za delovanje SZI in opremo prostorov, ureditev načina zaposlitve osebja, določitev začetka dela SZI in še nekaj drugih manj pomembnih podrobnosti, med njimi tista o nujnosti čim prejšnjega sklica **»seje UO, ki naj pripravi finančni načrt in navodila direktorju ter sklene z njim pogodbo o zaposlitvi.«**

Trajalo je skoraj dva meseca, da je bila za 13.1.1999 v prostorih rektorata UL sklicana konstitutivna seja občnega zbora Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju. Udeleženca sta bila oba rektorja. Istega dne je bila v istih prostorih tudi konstitutivna seja Upravnega odbora SZI na Dunaju, v okrnjeni sestavi – prof.dr. Ludvik Toplak, UM in prof.dr. Neva Šlibar, UL – brez

predstavnice MZT, doc.dr. Verice Trstenjak. Njeno opravičilo je na seji sporočil rektor Toplak, čeprav je bil gostitelj rektor Mencinger. Na obeh sejah sem bil, na vabilo rektorja UL, kot opazovalec prisoten tudi podpisani.

Obe seji sta bili kratki in jasni. Poleg konstituiranja organov SZI – predsednik UO je postal rektor UM prof.dr. Ludvik Toplak – je bil najpomembnejši sklep, sprejet na obeh sejah, tisti, da je treba pred začetkom delovanja Inštituta podpisati pogodbo o financiranju dela SZI. Sklep je verodostojen, čeprav ga citiram iz osnutkov zapisnikov, saj zapisnika kljub mnogim urgencam UL doslej /7. septembra 1999/ še nista bila potrjena:

Občni zbor: »Ad 4 – Razno. Občni zbor ugotavlja, po ustnem zagotovitvi MZT, da bo ministrstvo zagotovilo približno 30 mio SIT oz. 2,1 mio ATS za delovanje SZI. Na podlagi tega ustnega zagotovila se pripravi pogodba o stalnem financiranju inštituta, na podlagi katere bo zagotovljeno petletno (5) delo SZI, v skladu z vsakoletnim delovnim in finančnim načrtom inštituta.«

Upravni odbor: »2. V skladu s sklepom občnega zbora SZI se sklene pogodba z Ministrstvom za znanost in tehnologijo za zagotavljanje dela SZI za dobo 5 let...« »4. Po sklenitvi pogodbe z ministrstvom se pripravi razpis za direktorja SZI.« in »5. MZT se predlaga, da pripravi predlog pogodbe za delovanje inštituta v roku 30 dni. Po prejemu in podpisu pogodbe se skliče 1. seja upravnega odbora SZI in nato pripravi predlog finančnega načrta.«

Sklepi so bili sprejeti, vendar nikoli spoštovani in realizirani. Očitno tudi ni bilo treba, saj je bil cilj dosežen. Ker SZI ni bil ustanovljen kot univerzitetna ustanova, igra MZT v Upravnem odboru SZI vlogo jezička na tehtnici. Ta je trenutno nagnjen na stran UM, predstavnika MZT in UM imata v upravnem odboru dvotretjinsko večino in lahko sprejmeta, spreminjata ali (ne)uresničita kakršenkoli sklep. UL so uspešno potisnili na stranski tir. Državna sekretarka dr. Trstenjakova je sicer v velikem intervjuju za Delovo prilogo »Znanost« 27.1.1999 slabo informirano slovensko javnost prepričevala, da sta inštitut ustanovili obe univerzi in da je vloga MZT le v tem, da ga »pretežno sofinancira«, toda kasnejša dogajanja v zvezi z začetkom delovanja SZI in izborom direktorja so dokazala točnost prej zapisane trditve. MZT in UM sta brez pomisleka izkoristila dvotretjinsko večino v UO SZI ter zavladata nad neposlušno ljubljansko univerzo. V nadaljevanju pa je državna sekretarka tako kot ob podpisu Slovesne izjave ponovno opozarjala na (neoprijemljivo) obljubo avstrijskega ministrstva za znanost, da bo sofinanciralo inštitut in me celo omenila kot kandidata UL za direktorja inštituta. Dodelila in priznala mi je celo **»aktivno vlogo pri ustanovitvi inštituta.«**

Ko po več kot mesecu dni po konstitutivnih sejah občnega zbora in UO predsednik slednjega, rektor UM, kot edina odgovorna oseba za nadaljnje delovanje SZI ni nič storil za to, da bi se sklepi UO realizirali, ko ni bila v dogovorjenem roku 30 dni sklenjena pogodba o financiranju, ko ni bila sklicana seja UO in tudi ne pripravljen in usklajen razpis za direktorja, sem 24.2.1999 rektorja UL obvestil, **»da je z oblikovanjem upravnega odbora SZI na Dunaju moja funkcija predstavnika UL pri pripravi ustanovitvi SZI zaključena.«**

Moja neposredna izkušnja in vloga pri uresničevanju ideje o ustanovitvi SZI je bila na ta način končana. Nekorektnosti do UL in dejavnosti, ki kažejo na poskuse izigravanja njenih predstavnikov, so se nadaljevale še bolj očitno in brez prikrievanja.

Predsednik UO SZI prof.dr. Ludvik Toplak je tako imenovano 1. sejo UO, ki bi jo moral sklicati najkasneje do 13.2.1999 (sklep št. 5 konstitutivne seje UO), brez pojasnila sklical šele dva meseca in pol kasneje, za 22.4.1999. Kot že nekajkrat doslej se očitno naenkrat ni nič več mudilo z dejavnostmi okoli SZI. Predstavnica UL prof.dr. Neva Šlibar je bila o sklicu seje telefonično obveščena le en dan prej (21.4.1999), pisnega vabila za sejo pa ni nikoli prejela. Zato se seje ni mogla udeležiti, nakar je bila seja preložena. Vse skupaj se je ponovilo sredi maja 1999, ko je prof. Šlibarjeva ponovno dobila, to pot pisno vabilo šele 13.5.1999 za sejo, ki je bila sklicana v Mariboru za 14. maj 1999. Vabilo je nosilo datum 12.5.1999. Takoj je reagirala z dopisom/faksom, v katerem je podrobno opisala svoje ne-strinjanje z načinom sklicevanja se

UO SZI. Upravičeno je pričakovala, da seje zato ne bo in da po sklicana tako, kot je to v navadi. Toda seja je to pot kljub protestu predstavnika UL bila in na njej so bili sprejeti daljnosežni sklepi, med najpomembnejšimi celo takšni, ki so bili v nasprotju s hotenji UL.

Zapisnik tako imenovane 1. seje UO SZI je prof. Šlibarjeva dobila nemudoma po faksu. Glede na to, da je bilo tudi po njenem mnenju v njem kup »neresničnih in netočnih podatkov«, se je nanj takoj odzvala z eno stranjo pripomb. Ker gre za zelo pomemben dokument, ki jasno kaže na način in metodo dela predsednika in članice UO, ga objavljam dobesedno v širšem izvlečku:

»1. Uvodoma ugotavljam, da v 'zapisniku' ni niti omenjen moj dopis/fax z dne 13.5., v katerem sem podrobno opisala moje nestrinjanje z načinom sklicovanja sej UO SZI.

2. Iz zapisnika ni razvidno, ali in v kakšni obliki je bil sprejet zapisnik konstitutivne seje UO SZI z dne 13.1.1999. Sprejemanje tega zapisnika je prelomnega pomena, kajti Univerza v Ljubljani vztraja, da se najprej sklene pogodba med MZT in univerzama za nemoteno, vsaj 5-letno financiranje delovanja SZI, kar je bilo sklenjeno na omenjeni ustanovitveni seji.

3. Ker sem upravičeno pričakovala, da seje UO SZI zaradi neprimerne načina sklica seje ne bo, nisem v dopisu z dne 13.5. omenila svojega nestrinjanja s dnevnim redom. Ugotavljam namreč, da je razpis za direktorja SZI mogoče uresničiti le po predhodnem podpisu zgoraj omenjene pogodbe o dolgoročnem financiranju SZI.

4. Protestiram zoper neresnične in netočne podatke, ki so navedeni v 1. odstavku zapisa:

a. Vabila za sejo dne 22.4. nisem nikoli prejela, temveč sem bila telefonično obveščena o terminu dan pred predvideno sejo...

b. Do večkratnega telefonskega usklajevanja za sklic seje ni prišlo. O tem, da bi seja lahko potekala v Ljubljani, tudi ni bilo govora.

c. Netočna je trditev, da zaradi moje odsotnosti ni bilo možno sklicati seje, saj sem bila obveščena o zadnjem terminu, torej o predlogu za 14.5., le en dan prej.

5. Ni mi jasno in tudi ni obrazloženo, zakaj je bilo tako nujno sklicati UO SZI, glede na to, da očitno zgoraj omenjena pogodba še ni podpisana.

6. ... 4. odstavek istega sklepa: ni jasno, na katera določila se nanaša ta odstavek, ki določa, da 'v skladu z določili statuta podrobneje formalno oblikuje razpis strokovna služba Univerze v Mariboru ter ga posreduje MZT za objavo.'

In kaj je bilo zapisano v zapisniku tako imenovane 1. seje UO SZI. Brez soglasja in celo zoper mnenje UL je bil sprejet sklep, da se objavi razpis za direktorja SZI na Dunaju. Zahtevani so bili le naslednji pogoji:

»- doktorat znanosti; - aktivno znanje nemškega jezika; - mednarodne izkušnje in - organizacijske in vodstvene sposobnosti.«

Kandidat naj bi bil dolžan predložiti tudi program dela inštituta. Ker ni bilo nobenega usklajevanja med univerzama, pa ni jasno, zakaj denimo med pogoji za direktorja SZI ne najdemo vsaj še poznavanja avstrijske znanstvene sfere, daljšega znanstveno-raziskovalnega bivanja v Avstriji ali npr. posedovanja naziva habilitiranega univerzitetnega učitelja. Prav tako ni jasno, zakaj je razpis objavilo MZT oz. so se tam zbirale prijave, če pa je po črki statuta SZI (členi XII, XIII in XV) imenovanje in sklepanje pogodbe o zaposlitvi v pristojnosti UO, katerega predsednik je rektor mariborske univerze. Nemogoče si je predstavljati uspešno delo SZI, če temeljno vodi predsednika UO in bodočega direktorja SZI ne bo usklajevanje interesov in stališč obeh univerz. Začetek zagotovo ni vzpodbuden.

Še posebej pa je vprašljivo in obenem za protagoniste te dejavnosti značilno dejstvo, da so bili sklepi te seje ne samo sprejeti brez predstavnice UL, temveč uresničeni zoper njeno voljo in, kot se je pokazalo kasneje, tudi zoper voljo vodstva/rektorja UL. Značilno je tudi dejstvo, da se ne držijo niti lastnih sklepov, ker so nerealni, kot je tisti, ki so ga zapisali v zapisnik, »da je v

skladu s predhodnimi razgovori (sic!) nujno objaviti razpis v roku 7 dni, da se opravi izbira kandidata v mesecu juniju in nastopi delo 1.10.1999.«

Na ustne in pisne pripombe ter proteste zoper način dela in vsebino sklepov **ni bilo nikakršnega odziva**, pač v skladu z znano prisodobo »psi lajajo, karavana pa gre dalje.« Še manj kakšnih poskusov z dokazi in argumenti ovreči trditve ljubljanske članice UO SZI. Mislim, da bi moral o tem temeljito razmisliti predvsem rektor Univerze v Ljubljani.

Razpis za direktorja je bil objavljen v ljubljanskem Delu 16.6.1999 in 28.6.1999 v Uradnem listu RS. Naslednji dan po objavi v Delu sem se s pismom/faksom obrnil na državno sekretarko na MZT doc.dr. Verico Trstenjak, potem ko mi je njena sodelavka (ime hrani avtor) istega dne v telefonskem pogovoru zagotovila, da je ona pravi naslov za informacije v zvezi z razpisom mesta direktorja SZI. Zapisal sem, da sem eden tistih, ki razmišljajo o prijavi na ta razpis in jo prosil za čimprejšnje odgovore na vprašanja, brez katerih ni mogoča resna prijava na razpis. Najvažnejša med njimi so bila:

»1. Ker naj bi direktor pripravil tudi finančni načrt inštituta in ker inštitut očitno ne bo v prvi vrsti opravljal pridobitne dejavnosti, Vas prosim za informacijo o naslednjih vprašanjih:

- a) s kolikšnimi sredstvi letno razpolaga inštitut,
- b) kdo mu ta sredstva zagotavlja in za kakšen čas,
- c) število in velikost prostorov inštituta,
- d) kdo in koliko najemnine (če so v najemu) se plačuje zanje,
- e) ali so prostori opremljeni in če so, do kakšne mere,
- f) kakšna in kolikšna je kadrovska sestava inštituta,
- g) kakšna je predvidena neto in bruto plača direktorja in njegovih eventualnih sodelavcev,
- h) kakšne bonitete so predvidene za direktorja oz. njegove sodelavce, npr.: plačilo telekomunikacijskih storitev, uporaba avtomobila, dodatek za stanovanje, v primeru, da si ga morajo poiskati sami itd. ...

3. Za odločitev prigrasitve na razpis so pomembne tudi naslednje informacije, za katere Vas prosim:

- a) kdaj je predviden začetek dela,
- b) ali imajo direktor in njegovi sodelavci zagotovljene bivalne prostore (stanovanja), če da, kje so in kdo jih plačuje,
- c) ali so predvideni prostori inštituta že na voljo, če ne, kdaj bodo,
- d) ali so na načelni ravni urejene formalnosti za pridobitev bivalnega in delovnega dovoljenja v Republiki Avstriji.

4. Kot profesor na ljubljanski univerzi bi želel tudi v primeru, da bi se prijavil na razpis in bil izbran za direktorja, ohraniti tretjinsko zaposlitev na univerzi. Ali je mogoče? ...«

Tudi na ta jasna in enostavna vprašanja, na katera bi moral imeti tisti, ki razpisuje delovno mesto takojšnje odgovore, nisem dobil nikakršnega pisnega odgovora, le kratek telefonski poziv državne sekretarke dr. Trstenjakove, v katerem mi je pravzaprav povedala, da ne bom dobil odgovora. Glede na to, da UO SZI v polni sestavi nikoli ni mogel razpravljati o pogojih razpisa in o večini vprašanj, ki sem jih navajal v dopisu, tudi ni mogla dati verodostojnih odgovorov.

Očitno je bilo to pot nekorektno in pristransko ravnanje dr. Toplaka in dr. Trstenjakove preveč tudi za rektorja UL. Dne 23.6.1999 je mariborskemu rektorju in predsedniku UO SZI naslovil pismo, v katerem ga je opozoril, da bodo morali na rektorski konferenci »rešiti kar nekaj problemov, povezanih z inštitutom.

(1) Obnova Knafljevega doma, ki je bila pogoj za pristop UL k ustanavljanju inštituta (brez obnove takšen inštitut ne bi imel nikakršne možnosti oziroma smisla), naj bi bila s podpisom pogodbe zagotovljena.

Drug pogoj za pristop je pisna zaveza MZT, da bo takšen institut v bodoče tudi redno financiral, ne glede na morebitne spremembe v sestavi vlade oziroma ministrstva (kljub iskreni dobri volji ministra dr. Alojzija Marinčka, bi namreč takšne spremembe obema univerzama utegnile povzročiti vrsto finančnih problemov).

Zato predlagam, da Upravni odbor instituta nemudoma pridobi pisno zagotovilo MZT o stalnem in ažurnem zagotavljanju sredstev za delovanje instituta.

(2) Univerza v Ljubljani meni, da postopki in način dela Upravnega odbora instituta niso v skladu z veljavnimi predpisi (npr.: zapisnik prve seje UO ni bil potrjen; sklic druge seje pa ni omogočal udeležbe na seji naši predstavnici prof.dr. Nevi Šlibar, saj je bila seja sklicana le en dan prej).

(3) Na seji, ki se je naša predstavica ni mogla udeležiti, je UO sprejel sklep o razpisu mesta direktorja in ga objavil v dnevem časopisu. Ker se bo obnova Knafljevega doma zaradi zamud pri obnovi zavlekla najmanj do konca prihodnjega leta, ocenjujem, da gre za nepotrebno naglico.

Glede na navedeno menim, da je ta zaplet potrebno razrešiti oziroma ustrezno odgovoriti na vsa odprta vprašanja. Šele po tem bo namreč mogoče nadaljevati s postopki konstituiranja instituta in potrebnega osebja za njegovo nemoteno delovanje...«

Odgovor na vljudno, milo in blago pismo, skoraj prošnjo za sodelovanje, rektorja UL prof. dr. Mencingerja, je bil za poznavalce načina dela omenjenih dveh članov UO SZI, pričakovan. **Tudi tokrat ga namreč ni bilo.**

Prijav na razpis direktorja pa očitno tudi ni bilo prav v izobilju. Drugače si ni mogoče razlagati kratkega sporočila, ki sem ga, z datumom 2.7.1999, 83/DZ-99, dobil od rektorja mariborske univerze:

»Spoštovani gospod prof.dr. Dušan Nečak!

Glede na predhodne razgovore te želim obvestiti, da je razpis za direktorja Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju že objavljen in še odprt. Vabim te k hitri odločitvi...

P.s. Sporočam, da je razpis še odprt, glede na objavo v Uradnem listu...«

Še isti dan, ko sem pismo prejel, 6.7.1999, sem poklical na rektorat UM in ker rektorja ni bilo mogoče dobiti, sem tajnici pustil številko svojega mobilnega telefona, z namenom, da bi me rektor poklical, če bi se želel neposredno pogovoriti z menoj. **Tega seveda, v skladu s svojim tradicionalnim načinom ravnanja, ni storil.** Zato sem mu 7.7.1999 napisal pismo, v katerem sem mu med drugim sporočil naslednje:

»Magnificenca! Spoštovani gospod rektor, red.prof.dr. Ludvik Toplak!

... Za resen finančni in delovni program direktorja SZI potrebuje vsak kandidat trdne in jasne elemente. V pismu z dne 17.6.1999 sem zanje zaprosil pristojno državno sekretarko na MZT in članico upravnega odbora, dr. Verico Trstenjak. O tem pismu si zagotovo obveščen, vendar Ti ga kljub temu priloženo pošiljam. Prejel nisem nikakršnega pisanega odgovora, le telefonski poziv, v katerem mi je pravzaprav sporočila, da mi ne bo odgovorila. Zato se na razpis nisem mogel prijaviti, kar sem sporočil tudi rektorju UL, red.prof.dr. Jožetu Mencingerju.

K taki moji odločitvi pa je prispevalo tudi skrajno nekorektno ravnanje članov UO SZI do predstavnice UL v njem, prof.dr. Neve Šlibar in s tem do UL kot celote. Na drugi strani pa tudi eklatantno nespoštovanje sklepov prve seje UO SZI, še posebej tistega, ki pogojuje razpis direktorja SZI s podpisom pogodbe med MZT in obema univerzama o stabilnem, petletnem financiranju delovanja SZI. Taka pogodba namreč ni bila podpisana. Če sem prav informiran, je na tak, označeno z najbolj milim izrazom, nekorekten odnos, reagiral tudi rektor UL, senat naše univerze pa sprejel protest zoper tako ravnanje. To dogajanje po mojem mnenju nikakor ne daje dobre popotnice delovanju SZI in ne zagotavlja normalnega, korektnega in usklajenega sodelovanja med direktorjem in UO SZI. Morda bo to sodelovanje boljše in celo nemoteno, če boste izbrali na direktorsko mesto koga drugega namesto mene.

Vsekakor se bom odločal o prijavi na razpis direktorja SZI šele potem, ko bodo opisana dogajanja primerno pojasnjena in bom dobil odgovore na zastavljena vprašanja...«

Način delovanja rektorja Toplaka in državne sekretarke Trstenjakove se je tudi po tem pismu nadaljeval. **O kakršnemkoli odgovoru namreč ni bilo niti sledu.**

Poletje je minilo, ne da bi se kaj premaknilo. Za 8.9.1999 pa je predsednik UO SZI sklical ob 12. uri sestanek UO v prostorih MZT. Najpomembnejša točka dnevnega reda je bila izbor direktorja. Gradiva ni bilo nikakršnega. Šele na intervencijo rektorja ljubljanske univerze je njena predstavnica gradivo za sejo lahko dvignila na MZT. Seja, ki se je zaradi zamude predsednika začela s tričetrturo zamudo, je pomenila le še piko na i dosedanjemu načinu dela, zadnji dokaz nekooperativnosti predsednika UO in predstavnice MZT v njem ter poskusa realizacije njenih interesov s stališča moči in za vsako ceno. Tudi za ceno možnosti za močno skalitev odnosov med obema slovenskima univerzama. Predstavnica UL je sejo zapustila in rektorju UL sporočila svoj izstop iz UO SZI. O seji je še istega dne, 8.9.1999, pisno poročala rektorju UL. Njene besede ne potrebujejo nobenega komentarja:

»... Predsednik UO je pred pričetkom seje povprašal po mojem mnenju o dveh kandidatih, prijavljenih na razpis za mesto direktorja SZI. Menila sem, da je težko odločati o dveh kandidatih, ki sta predložila tako skopo gradivo, in da je pomembno za tako mesto pridobiti renomiranega znanstvenika. Dr. Toplak je menil, da je naloga Upravnega odbora najprej odločiti, ali kandidata ustrežata formalnim pogojem razpisa, in nato obravnavanje vsebinskih vidikov. Poudaril je, da on in Mariborska univerza (*torej ne slovenska znanost kot celota – op.p.*) nujno potrebuje predstavnike na Dunaju, v Berlinu, Bruslju in Parizu, kar pogojuje nujno po hitri in ekspeditivni zasedbi mesta za direktorja SZI na Dunaju. Strinjala sem se z njim glede potrebe in nuje po prisotnosti slovenske znanosti v evropskem prostoru, toda s pripombo, da lahko uspešno nastopajo v tujini in zastopajo slovensko znanost le uveljavljeni in ugledni znanstveniki. Dr. Toplak je odvrnil, da lahko direktorja, ki bi se izkazal za neprimerne in nesposobnega, tudi odpokličemo. Začel je povzemati historiat ustanovitve SZI na Dunaju in pri tem izpostavil svojo vlogo pri obnovi in realizaciji zamisli, ki jo je sicer prof. Dušan Nečak pred petimi leti (sic! ideja je stara že sedem let) zasnoval, toda nato tri in pol leta »zaspal«, in za katero prejšnja glavna tajnica Univerze v Ljubljani ni imela posluha. Ugovarjala sem tako predstavljeni vlogi prof. Nečaka in takemu historiatu ter poudarila, da so mi peripetije okrog ustanavljanja inštituta znane.

V nadaljnjem pogovoru sem izpostavila, da uvodoma pričakujem tako pojasnila o neobičajnem in briskirajočem načinu dosedanjega dela in komuniciranja v Upravnem odboru (način sklicevanja sej, neposredovanja gradiva, nepotrjevanje zapisnikov, neupoštevanje mojih pripomb in sporočil – glej priloženi dopisi) kot tudi odgovor na zahtevo rektorja Univerze v Ljubljani, prof.dr. J. Mencingerja, po pisnem zagotovitvi MZT, da bo ono financiralo SZI po pogodbi za naslednjih pet let. To je razvidno iz četrte točke zapisnika konstitutivne seje Občnega zbora SZI, predvsem pa iz osnutka zapisnika konstitutivne seje Upravnega odbora SZI z dne 13. januarja 1999 in pisma rektorja UL predsedniku UO, dr. Toplaku, z dne 23. junija 1999.

Predsednik UO je nato predlagal spremembo predloženega dnevnega reda (1. Pregled dosedanjega dela, 2. Imenovanje direktorja SZI, 3. Razno). Z razdelitvijo prve točke v sprejemanje in potrjevanje zapisnika in poročilo o dosedanjem delu se nisem mogla strinjati, predvsem zato, ker gre za dva zapisnika in ne enega. S tem sem sprožila diskusijo o tem, katera seja to pravzaprav je, druga ali tretja (sic!) in ali se konstitutivno seja šteje kot prvo ali ne. Ga. državna sekretarka je ugotovila, da je pričujoča seja druga. Moje vztrajanje na sprejemu zapisnika konstitutivne seje UO SZI in na pisnem zagotovitvi ali pogodbi MZT, da bo prevzelo financiranje inštituta za dobo pet let, je sprožilo ostre reakcije, in sicer:

– Dr. Toplak je zatrjeval, da zaupa ustnim zagotovitom s strani MZT in da jim moramo biti hvaležni za zagotovljena sredstva (Knafljev dom). Sama sem vztrajala na pisni izjavi ali pogodbi s strani MZT, tako kot je navedeno v zgoraj omenjenem dopisu rektorja UL in na sprejemu zapisnika konstitutivne seje UO z dne 13.1.1999.

– Dr. Trstenjak pa je trdila, da so sredstva sprejeta v Državnem zboru in da take izjave ni moč dati. Ko sem ponovno spomnila na dogovor na konstitutivni seji, je izjavila, da take seje sploh ni bilo (*Sprašujem se, na kateri seji pa je rektor Toplak potem postal predsednik UO? op.p.*), saj je šlo le za konstitutivno sejo Občnega zbora. Odvrnila sem, da je pri seji res da ni bilo, toda, da so bili prisotni še rektor UL, dr. Nečak in ga. Pibernik, ker se je konstitutivna seja Občnega zbora nadaljevala v konstitutivno sejo Upravnega odbora (o čemer pričata tudi dva osnutka zapisnikov). Zagrozila je, da bo ob nadaljnjem nasprotovanju zapustila sejo in dodala še nekaj žaljivih pripomb na moj račun, ki jih zaradi neakademskosti ne želim tu ponavljati.

Ugotovila sem, da je diskusija povsem neplodna in nesmiselna, saj ne poteka na nivoju Upravnega odbora takega inštituta. Ker ni bilo nobene pripravljenosti za komunikacijo, še manj pa kooperativnosti, sem se odločila zapustiti sejo in ponuditi rektorju UL odstop s funkcije članice UO SZI. Predsednik UO je želel, da pripravijo še zapisnik, katerega naj bi sopodpisala. (Zapisničarka je bila ga. Petja Stanovnik). To sem zavrnila in zahtevala, da mi ga posredujejo po pošti. Sejo sem zapustila ob 13,15...«

Naslednjega dne (9.9.1999) je prof. Šlibarjeva sporočila rektorju UL svoj odstop in ga utemeljila takole:

»... Od konstitutivne seje Upravnega odbora SZI je bil namreč – kot ste bili sproti obveščeni – način in metoda dela Upravnega odbora tak, da ne vidim več smisla v sodelovanju, ker ne morem zagotavljati interesov Univerze v Ljubljani. O tem priča tudi dokumentacija, ki ste jo prejeli in priloženo gradivo...«

Torej: iz oblikovanja in konkretizacije ideje o ustanovitvi SZI na Dunaju so bili uspešno izloženi vsi tisti, ki bi lahko namesto diktata ponudili dialog in namesto le lastnih interesov zastopali tudi interese drugih. »Realizatorji ideje« so si postavili spomenik, ne da bi jih skrbela kvaliteta, važno jim je najbrž le, da prinaša politične točke. Zaradi političnega delovanja na način preglasovanja, izrinjanja, zavračanja dialoga in hotenega preslišanja glasov drugih je na naših tleh krvavo razpadla država. V tem primeru zagotovo ne bo tekla kri. Škoda je storjena »le« slovenski znanosti in ugledu univerze, posebej ljubljanske. Najbrž tudi pretirane slabe volje med zainteresirano javnostjo ne bo, saj celo na prizadeti univerzi problematika SZI ne sodi med prioritete zadeve.

Prav pa je, da dogajanje ostane v zgodovinskem spominu, saj smo že zapisali: »Verba volant, scripta manent.«

Ne glede na vse opisane peripetije želim SZI na Dunaju veliko uspeha, saj sem bil takrat, ko sem idejo načrtoval, jo vsebinsko razvil in pomagal konkretizirati, kot danes, ko je z organizacijsko pomočjo MZT zaživel, prepričan, da ga slovenska znanost zelo potrebuje.

Sapienti sat.²

² »Zgodba o SZI« se do časa, ko ob tiskarskih korekturah dodajam to opombo, še ni zaključila. O njej je na oktobrski (26.10.1999) in februarški (22.2.2000) seji razpravljala senat UL. 13. oktobra 1999 je v »Razgledih« izšla krajša verzija pričujočega članka z naslovom »Kako uničiti neko pobudo: zgodba o ustanavljanju Slovenskega znanstvenega inštituta« (str. 14/15). Odgovor dr. Trstenjakove nanj je isti časopis objavil 10. novembra (str. 13). V »Delu« je 1. februarja 2000 na str. 3 izšel članek Jasne Kontler Salamon z naslovom »Dunajski slovenski znanstveni inštitut v oblakih. Za zdaj le nesoglasja«, 24. februarja 2000 pa v »Večeru« na str. 18 članek Vanesse Čokl z naslovom »Bo Slovenski znanstveni inštitut v Avstriji aprila začel delati? Kdo je bil prvi, Ljubljana ali Maribor, in druge zgod(b)e.«

Zusammenfassung

**Das »Slowenische Wissenschaftszentrum in Wien«
Kurze Geschichte der Umsetzung einer Idee oder Beitrag zum slowenischen
historischen Gedächtnis**

Dušan Nečak

Der Beitrag setzt sich mit der »Geschichte« der Umsetzung der Idee eines »Slowenischen Wissenschaftszentrums« in Wien auseinander, die zwar bereits vor einigen Jahrzehnten geboren wurde, aber erst vom Autor des vorliegenden Beitrags im Jahre 1992 in schriftlicher Form dargelegt wurde. Zweck des künftigen in der *Knafelschen Stiftung* der Universität Ljubljana in Wien untergebrachten »Wissenschaftszentrums« soll ein vielseitiger wissenschaftlicher Austausch und Hilfe für alle slowenischen Forscher in Österreich sein. Es soll eine ähnliche Aufgabe erfüllen wie die Außenstelle des *Österreichischen Ost- und Südosteuropainstituts* in Ljubljana.

Die Idee des Autors, ein derartiges Zentrum zu gründen, wurde sowohl von der Philosophischen Fakultät Ljubljana wie auch von der Universität Ljubljana angenommen. Von der letzteren wurde der Autor des vorliegenden Beitrags sogar zum Koordinator aller im Zusammenhang mit der Gründung des »Wissenschaftszentrums« stehenden Fragen ernannt. Trotz intensiver Bemühungen des Autors begann man erst nach einigen Jahren die Idee umzusetzen.

Zunächst zeigten die zustehenden Ministerien kein ausreichendes Verständnis für das genannte Vorhaben (Ministerium für Wissenschaft und Technologie, Ministerium des Äußeren, Kultusministerium, Ministerium für Unterricht und Sport). Dasselbe galt auch für das Rektorat der Universität Ljubljana. Die Idee fand später ein breiteres Echo beim Rektorat der Universität Ljubljana, für ihre Umsetzung setzte sich zu Beginn des Jahres 1996 auf eigenen Wunsch auch die Universität Maribor ein. Der Rektor der letzteren, Prof. Dr. Ludvik Toplak, nahm das Vorhaben fest in seine Hand und versuchte, es ohne Mitwirkung des ursprünglichen Autors der Idee und der Universität Ljubljana durchzuführen. Das war nur deswegen möglich, weil sich das Rektorat der Universität Ljubljana nie so stark für diese Idee eingesetzt hatte wie das Rektorat der Universität Maribor und weil Dr. Lojze Marinček, der inzwischen mit seinem Team an die Spitze des Ministeriums für Wissenschaft und Technologie gelangt war, dem Rektor Toplak politisch nahe stand. Minister Marinček bevollmächtigte die Staatssekretärin Dr. Verica Trstenjak für die Umsetzung dieser Idee. Die Genannten erwarben sich zweifelsohne die größten Verdienste dafür, daß das Wissenschaftszentrum im Jahre 1999 auch formell gegründet werden konnte.

Dennoch muß an dieser Stelle angemerkt werden, daß man dabei zu Methoden des Hinausdrängens der Universität Ljubljana und des Ignorierens ihrer Ideen, Bestrebungen und Interessen griff. Dasselbe Schicksal erlebte auch der Autor der elaborierten Idee. Statt des Dialogs schlug man den Weg der Überstimmung ein. Das *Slowenische Wissenschaftsinstitut* wurde nun demzufolge anstelle einer Universitätsstiftung in eine Staatsinstitution umgewandelt, deren Direktorstelle eigentlich jede Person mit Dokortitel und Deutschkenntnissen besetzen kann; im Verwaltungsausschuß, der drei Mitglieder zählt, ist der Vertreter des Ministeriums für Wissenschaft und Technologie das Zünglein an der Waage. Der Vorsitzende war Rektor Toplak, die Mitglieder Dr. Verica Trstenjak (Ministerium für Wissenschaft und Technologie) und Prof. Dr. Neva Šlibar (Philosophische Fakultät der Universität Ljubljana). Das Verhältnis zum Mitglied des Verwaltungsausschusses der Universität Ljubljana und zu den Interessen der Universität Ljubljana veranlaßte Prof. Šlibar Mitte des Jahres 1999 aus dem Verwaltungsausschuß auszutreten. Auch dem informellen Kandidaten der Universität Ljubljana für den Posten der Direktors des *Slowenischen Wissenschaftsinstituts* standen keine ausreichenden Angaben zur Verfügung, um sich um die genannte Stelle überhaupt bewerben zu können. Die Bewerbungsausschreibung wurde nämlich auf einer unkorrekt einberufenen Sitzung des Verwaltungsausschusses in Abwesenheit des Mitglieds der Universität Ljubljana und gegen den Willen der Universität Ljubljana angenommen.

Mit dieser Problematik setzte sich auch der Senat der Universität Ljubljana zweimal auseinander, ernannte ein neues Mitglied des Verwaltungsausschusses des *Slowenischen Wissenschaftsinstituts*, und man erwartet nun, daß das *Slowenische Wissenschaftsinstitut* am 1. April 2000 seine Arbeit aufnehmen wird.